

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Huzjak

Uspešnost aktivne politike zaposlovanja mladih v Pomurju

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Huzjak

Mentor: doc. dr. Miroljub Ignjatović

Uspešnost aktivne politike zaposlovanja mladih v Pomurju

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorju doc. dr. Miroljubu Ignjatoviću za vse nasvete, usmerjanje in vsestransko pomoč pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvaljujem se zaposlenim na Območni služba Murska Sobota, Regionalni razvojni agenciji Mura in Pomurski izobraževalni fundaciji PIF za strokovno pomoč in pridobivanje statističnih podatkov.

Hvala pa tudi družini in prijateljem za vso moralno podporo.

Uspešnost aktivne politike zaposlovanja mladih v Pomurju

Brezposelnost je stanje, ki zajame večino mladih. Današnje razmere na trgu dela ne pripomorejo k izboljšanju tega stanja. Pri tem igrajo pomembno vlogo izvajalci aktivne politike zaposlovanja s programi namenjenimi izboljšanju možnosti zaposlitve. Zato me zanima, v kolikšni meri so dejansko uspešni programi aktivne politike zaposlovanja. Mladi spadajo na trgu dela med težje zaposljive osebe. Tudi regija pri tem igra svojo vlogo. Tako sem si izbrala prav mlade iskalce zaposlitve na trgu dela v Pomurju, ki je že samo po sebi problematično. Zanimala me bo torej uspešnost programov aktivne politike zaposlovanja s strani države in s strani same regije. V prvem primeru ima veliko vlogo Zavod RS za zaposlovanje in Območna služba Murska Sobota, ki predstavljata državo na tem področju. V drugem primeru pa imajo pomembno vlogo izvajalci kadrovskega štipendiranja, in sicer Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje, Regionalna razvojna agencija Mura in Pomurska izobraževalna fundacija PIF ter občine, ki s svojimi oblikami pomoči sodelujejo z mladimi ali jim nudijo različne oblike finančnih spodbud.

Ključne besede: brezposelnost, mladi, programi aktivne politike zaposlovanja, uspešnost, Pomurje.

Successfulness of active employment policy focused on youth in Pomurje

Unemployment is a situation which affects the majority of youth. Today's labour market conditions do not help to improve this situation. Active employment policy programmes play an important role in improving employment opportunities. I am curious to which extent these programmes are actually successful. Young job seekers have difficulty finding a job. In this regard the region also plays an important role. I chose young job seekers in the labour market in Pomurje, which in itself is problematic. I am interested in the success of active employment policy programmes carried out by the state and by the region itself. The programmes are carried out by the state through the Employment Service of Slovenia and the Employment Service Regional Office in Murska Sobota, and by the regional establishments of scholarships: Slovene Human Resources Development and Scholarship Fund, the Regional Development Agency Mura, and Education Foundation Pomurska PIF; and regional municipalities, which offer their own forms of aid for youth or provide them with various forms of financial incentives.

Keywords: unemployment, young, active employment policy programmes, effectiveness, Pomurje.

KAZALO

1 UVOD	7
2 PREDSTAVITEV POMURJA	8
2.2 BREZPOSELNOST V POMURJU	9
3 OPREDELITEV BREZPOSELNOSTI	10
3.1 VRSTE BREZPOSELNOSTI.....	11
3.2 MERJENJE BREZPOSELNOSTI.....	12
3.2.1 Registrsko merjenje brezposelnosti (registrirana brezposelnost)	13
3.2.2 Anketno merjenje brezposelnosti (anketna brezposelnost).....	13
4 BREZPOSELNOST MLADIH	14
4.1 REGISTRIRANA BREZPOSELNOST MLADIH V POMURJU.....	16
5 AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA	17
5.1 AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA MLADIH S STRANI DRŽAVE	23
5.1.1 Programi aktivne politike zaposlovanja namenjeni mladim.....	23
5.2 AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA MLADIH V POMURJU	28
5.2.1 Kadrovsko štipendiranje	29
5.2.1.1 Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje	29
5.2.1.2 Regionalna razvojna agencija Mura.....	30
5.2.1.3 Pomurska izobraževalna fundacija PIF	33
5.2.2 Občinske oblike pomoči mladim	34
6 USPEŠNOST AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA	36
6.1 USPEŠNOST PROGRAMOV APZ MLADIH S STRANI DRŽAVE	37
6.2 USPEŠNOST AKTERJEV V POMURSKI REGIJI	41
6.2.1 Uspešnost kadrovskih štipendij.....	41
6.3.2 Uspešnost Pomurske izobraževalne fundacije PIF	43
7 SKLEP	46
LITERATURA	49

KAZALO GRAFOV IN TABEL

Graf 2.1: Gibanje števila registrirano brezposelnih oseb v Pomurju, v letih 1990–2010	10
Graf 4.1: Gibanje števila registrirano brezposelnih mladih v Pomurju, v letu 2004–2010	17
Graf 6.1: Gibanje števila zlatih študentov MO Murska Sobota	44
Tabela 5.1: Vrste občinske pomoči občin v Pomurju	35
Tabela 6.1: Število novosklenjenih pogodb za programe APZ v letu 2010	38
Tabela 6.2: Šolajoča mladina in študenti po regiji, vrsti izobraževanja in vrsti štipendije, v letu 2007–2009	41

1 UVOD

Brezposelnost je pereč problem današnjega časa. Posledice, ki sledijo iz tega stanja, segajo na vsa področja od individualnega, socialnega, ekonomskega, državnega, regijskega in lokalnega. Med težje zaposljivimi skupinami se bom osredotočila na mlade, kateri se po končanem izobraževanju znajdejo na trgu dela in nimajo delovnih izkušenj, s katerimi bi se pokazali pred delodajalci. Ker pa je stanje na trgu dela toliko težje za določene regije, sem si izbrala Pomurje, kjer se že od osamosvojitve Slovenije borijo proti visoki brezposelnosti.

Tako bom za začetek predstavila pomursko regijo. Poleg samega stanja brezposelnosti bom na kratko predstavila tudi potenciale, ki ji prinaša Pomurje, saj verjamem, da je regija perspektivna, rabi samo prave ljudi na pravem mestu s pravo strategijo. V nadaljevanju bom v teoretičnem delu predstavila stanje brezposelnosti, njene vrste in merjenje, saj bo to pomembno za nadaljnje razumevanje.

V naslednjem poglavju bo sledilo pojasnjevanje brezposelnosti mladih, njeni vzroki in posledice ter pomanjkljivosti mladih na trgu dela. Nato pa bom še na podlagi sekundarnih virov Območne službe Murska Sobota predstavila registrirano brezposelnost mladih v pomurski regiji.

V petem poglavju se bom osredotočila na aktivno politiko zaposlovanja. V prvem delu bom preučevala programe aktivne politike zaposlovanja mladih s strani države, se pravi programe, ki jih je na podlagi Programa ukrepov aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji za obdobje 2007–2013 opredelil Zavod RS za zaposlovanje v Katalogu ukrepov aktivne politike zaposlovanja 2011. Iz tega bom izluščila programe, v katere se najbolj vključujejo mladi iz Pomurja. To bom storila s pomočjo svetovalnega delavca Območne službe Murska Sobota. V drugem delu pa se bom posvetila aktivni politiki zaposlovanja mladih v Pomurju. Pri tem bom imela v mislih vse vrste pomoči raznih organizacij, občin in podjetij. Tako bom predstavila kadrovske štipendiranje kot najbolj koristno obliko spodbujanja izobraževanja in vrnitve v regijo ter organizacije, ki ponujajo tovrstno

možnost. To so Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje, Regionalna razvojna agencija Mura ter Pomurska izobraževalna fundacija PIF. Pri tem bom sodelovala z Regionalno razvojno agencijo Mura in Pomursko izobraževalno fundacijo PIF. Nato pa bom še predstavila občinske oblike pomoči mladim.

V zadnjem poglavju bom ugotavljala uspešnost programov aktivne politike zaposlovanja mladih Pomurcev in Pomurk. V prvem delu bom preverjala prvo hipotezo, ki pravi, da *aktivna politika zaposlovanja s strani države uspešno obvladuje trg dela mladih*. Pri tem se bom osredotočila na programe, ki zajemajo brezposelne osebe mlajše od 24 let in iskalce prve zaposlitve, seveda na področju Pomurja. Verjamem, da bom s tem zajela najbolj problematično skupino.

V drugem delu pa bom analizirala kadrovske štipendije in občinske vrste pomoči. Tako bom preverjala dve hipotezi. Prva se glasi, da *aktivna politika zaposlovanja akterjev v Pomurju uspešno obvladuje trg dela mladih* druga pa, da *posamezna podjetja v Pomurju premalo sodelujejo z mladimi*.

Sledila bo še lastna refleksija stanja trga dela mladih v Pomurju in predlogi, s katerim bi se stanje lahko izboljšalo.

2 PREDSTAVITEV POMURJA

Pomurska regija leži na severovzhodu Slovenije in pokriva 6,6 % površine celotne države. V regiji živi okrog 122.000 prebivalcev ter obsega 27 občin. Rodovitna prst, celinsko podnebje in obširne ravnice ustvarjajo ugodne razmere za poljedelstvo in mešano rastlinsko pridelavo, zato je najbolj razširjeno kmetijsko gospodarstvo. Pomurje se v preteklosti ni močno industrializiralo, večina delavcev je zaposlenih v nekaj večjih podjetjih, ki pa se nahajajo, z vidika možnosti zaposlovanja, v bolj problematičnih dejavnostih. Močno so razvite tekstilna industrija, živilsko-predelovalna in kovinsko-predelovalna industrija. Storitveni sektor je v primerjavi z ostalimi slovenskimi regijami slabo razvit. V zadnjih letih se v Pomurju najhitreje razvija turizem, zlasti zdraviliški in

kmečki turizem. Odročna lega in slabe prometne povezave neugodno vplivajo na gospodarski položaj regije, kar se odraža v nizkem BDP na prebivalca (12.000 EUR leta 2008) in v najvišji stopnji registrirane brezposelnosti. Na slabše gospodarske razmere vpliva tudi neugodno gibanje rasti prebivalstva, saj je bilo v letu 2009 zabeležen največji upad prebivalstva. To je posledica nizke rodnosti in visoke umrljivosti, predvsem pa odseljavanja v druge slovenske regije (Korpič Horvat 2003, 285–306; SURS 2011).

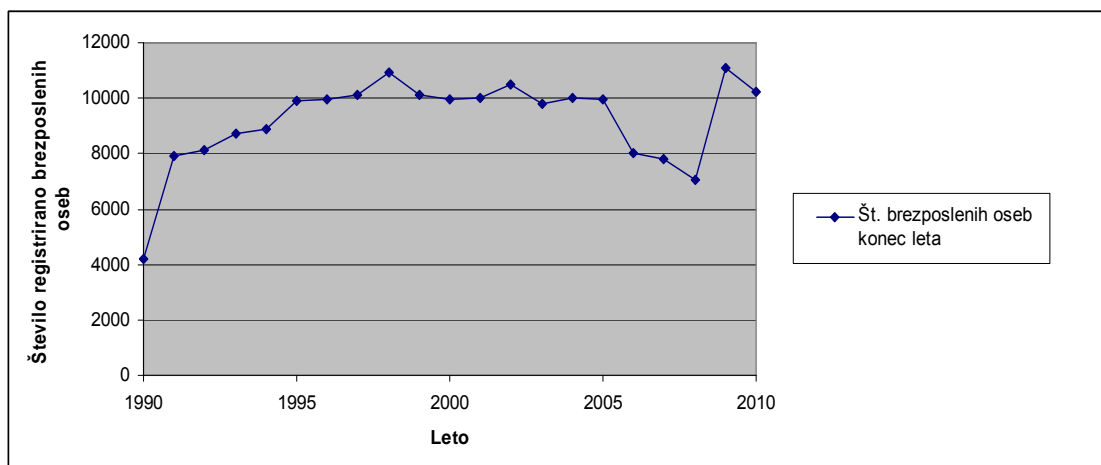
Vendar Pomurska regija predstavlja tudi potencial. Obstoječa mreža prometnic predstavlja velik prostorski potencial, ki se bo v primeru načrtovanih železniških prog še povečal. Tudi 14 poslovnih con in tehnološki park predstavljajo pomembno točko h gospodarskemu razvoju. Enako velja tudi za turizem. Obstoječa in načrtovana območja narave in kulturne dediščine omogočajo razvoj rekreacijskega in trajnostnega turizma. Socialna infrastruktura pa še vedno predstavlja šibko točko v Pomurju. V Pomurju ni nobene visokošolske institucije, ki bi izvajala univerzitetni program. To že v osnovi sili mlade, da se šolajo izven regije, med študijskim časom nabirajo izkušnje izven regije in se posledično zaposlujejo izven regije. Vendar je tudi na tem področju predvidena izgradnja dveh visokošolskih središč, s katerim bi se lahko ta problem izboljšal (Kušar 2009, 237).

2.2 BREZPOSELNOST V POMURJU

Že od osamosvojitve Slovenije se Pomurje spoprijema s problemom brezposelnosti. Če spremljamo gibanje brezposelnosti v Pomurju od leta 1990 do konca leta 2010 (glej Graf 2.1), vidimo, da je število brezposelnih oseb raslo do leta 1998, nato pa se je začelo počasi zmanjševati. Največji skok se je zgodil ob osamosvojitvi Slovenije leta 1991, saj je bilo konec leta registriranih kar 7.741 brezposelnih oseb. V letu 1999 se je gibanje brezposelnosti nekoliko začelo umirjati in do leta 2005 je število brezposelnih oseb padlo pod mejo 10.000. V naslednjih treh letih se je tako znatno zmanjševalo število brezposelnih oseb in leta 2008 se je prvič spustilo pod število iz leta 1991. Vendar se je leta 2009 pojavila gospodarska kriza in z njo najvišja raven brezposelnosti v zgodovini Pomurja. Tako je bilo konec leta 2009 zabeleženih kar 11.094 brezposelnih oseb. Vzrok

za to je bil predvsem stečaj Mure d. d. in njenih hčerinskih družb, ki so zaposlovali večji del pomurskega prebivalstva. Velik razlog problema brezposelnosti je tudi neugodna izobrazbena struktura brezposelnih, saj več kot polovica brezposelnih nima strokovne izobrazbe. K temu pripomore tudi »beg možganov« iz Pomurja, saj se mladi izobraženci raje zaposlijo v drugih regijah, kjer imajo večjo možnost zaposlitve, zaposlitev iz želenega področja, večjo možnost poklicnega razvoja in višjo plačo. V letu 2010 se je brezposelnost začela zniževati in konec leta je bilo na Območni službi Murska Sobota registriranih 10.278 brezposelnih oseb (Območna služba Murska Sobota 2010, 14).

Graf 2.1: Gibanje števila registrirano brezposelnih oseb v Pomurju, v letih 1990–2010

Vir: Območna Služba Murska Sobota (2010, 14).

3 OPREDELITEV BREZPOSELNOSTI

Brezposelnost je kompleksen pojem, zato ni čudno, da se kljub skupnim lastnostim od države do države razlikuje. V Sloveniji se po Zakonu o urejanju trga dela (2010, 8. čl.) za:

brezposelno osebo šteje iskalec zaposlitve, ki je zmožen za delo, prijavljen na zavodu, aktivno išče zaposlitev in je pripravljen sprejeti ustrezno oziroma primerno zaposlitev, ki mu jo ponudi zavod ali drug izvajalec storitve posredovanja zaposlitve ter ni v delovnem razmerju, ni samozaposlen, ni poslovodna oseba v osebni družbi in enoosebni družbi z omejeno odgovornostjo

ter zavodu, ni kmet, ni upokojenec ter nima statusa dijaka, vajenca, študenta ali udeleženca izobraževanja odraslih, mlajšega od 26 let.

3.1 VRSTE BREZPOSELNOSTI

Odkrito brezposelnost predstavlja aktualna ponudba delovne sile, nastane pa zaradi neskladja med povpraševanjem in ponudbo delovne sile. V okviru odkrite brezposelnosti poznamo naslednje vrste brezposelnosti:

- *Frikcijska brezposelnost* nastane zaradi občasnih motenj na trgu delovne sile, predvsem zaradi slabega delovanja trga delovne sile, ko se pojavi slab pretok informacij o prostih delovnih mestih in o iskalcih zaposlitve. Je le začasna, saj zajema kratko obdobje med dvema stalnima zaposlitvama (Svetlik 1985, 35; Hrovatin 2000, 206).
- *Brezposelnost zaradi premajhnega povpraševanja* nastane, ko se dohodek akumulira in tako ne usmerja niti v potrošnjo niti v investicije, kar povzroča blagovne presežke, ki pa nadalje vplivajo na zmanjševanje proizvodnje in zmanjševanje povpraševanja po delovni sili. V okviru te vrste brezposelnosti govorimo še o dveh podvrstah. Prva je *ciklična brezposelnost*, ki bi naj bila kratkoročna in pogojena s cikličnimi gospodarskimi nihanji. Tako recesija povečuje brezposelnost, rast gospodarstva pa zmanjšuje brezposelnost. Druga pa je *brezposelnost neskladne rasti*, ki se pojavi zaradi nenadnega povečanja ponudbe delovne sile. Razlogi za to so: visok naravni prirast prebivalstva, deagrarizacija, neustrezna struktura investicij, hitri tehnološki razvoj in ostalo. Ker se gospodarstvo ne more hitro prilagoditi tej situaciji, je brezposelnost neskladne rasti dolgotrajna (Svetlik 1985, 36; Antončič in drugi 1984, 164).
- *Strukturna brezposelnost* pomeni neskladje med ponudbo in povpraševanjem, ker se na eni stani pojavi presežek, na drugi strani pa pomanjkanje določenih poklicev. Najpogostejši razlog je tehnološki razvoj, ko ene panoge propadajo, druge pa prehitro rastejo (Hrovatin 2000, 206).

Prikrito brezposelne osebe so tiste, ki hočejo biti bolj produktivne ali dalj časa zaposlene in tiste, ki niso zaposlene, aktivno ne iščejo zaposlitve, vendar bi se želele zaposliti. V okviru prikrite brezposelnosti poznamo podzaposlenost in latentno brezposelnost.

- *Podzaposlenost* je delna brezposelnost, kjer so osebe zaposlene ali samozaposlene, vendar bi želele delati več ali na zanje bolj primernih delovnih mestih. Sem štejemo fleksibilne oblike zaposlitev, delavce, ki so vključeni v razne programe aktivne politike zaposlovanja in ni nujno, da so sploh ekonomsko aktivni ter neustrezne zaposlitve (Svetlik 1985, 39–43).
- *Latentna brezposelnost* je oblika brezposelnosti, kjer osebe niso zaposlene, ne iščejo zaposlitve ali to nikjer ni registrirano, vendar so se pripravljene takoj ali ob določenih pogojih zaposliti. Med to vrsto brezposelnosti lahko štejemo gospodinje, upokojence in dolgotrajno brezposelne, ki so zaradi brezposelnosti postali apatični delavci (Svetlik 1985, 43–45; Antončič in drugi 1984, 240).

V sklopu tega pa bi izpostavila še *dolgotrajno brezposelnost*, ki predstavlja aktualno in resno socialno vprašanje s področja zaposlovanja, saj se dolgotrajno brezposelnim zmanjšujejo sposobnosti za delo kot tudi možnosti za pridobitev zaposlitve. Po definiciji je dolgotrajna brezposelnost »neprostovoljna odsotnost od dela, ki traja več kot dvanajst mesecev oziroma kot obdobje, ko je oseba brez zaposlitve in jo aktivno išče, ta čas pa je daljši od dvanajstih mesecev brez prekinitve« (Clasen v Svetlik in drugi 2002, 321). Glavni razlog za nastanek je neskladje med ponudbo in povpraševanjem, ki je posledica več dejavnikov naštetih že prej. Dolgotrajna brezposelnost spada med najhujše oblike brezposelnosti, ker prinaša veliko negativnih učinkov za samega posameznika, za določene družbene skupine, kot tudi za državo (Svetlik in drugi 2002, 320–327).

3.2 MERJENJE BREZPOSELNOSTI

V večini evropskih držav kot tudi v Sloveniji se na področju merjenja brezposelnosti uporabljata dve različni metodi. To sta:

- registrsko merjenje brezposelnosti in
- anketa o delovni sili.

Obe metodi dajeta različne rezultate, kar pa ne pomeni, da je eno ali drugo merjenje brezposelnosti napačno ali slabo. Gre le za dve različno opredeljeni metodologiji, v katerih je brezposelnost različno opredeljena. Primerjava anketne in registrirane brezposelnosti pa omogoča ugotavljanje pretokov na trgu delovne sile, vendar interpretacija obeh podatkov o brezposelnosti zahteva upoštevanje njunih metodoloških in vsebinskih značilnosti (SURS 2010b, 214–216).

3.2.1 Registrsko merjenje brezposelnosti (registrirana brezposelnost)

Oseba se šteje med registrirano brezposelne, če je dopolnila 15 let in ni stara več kot je predpisano v pokojninskem in invalidskem zavarovanju ter izpolnjuje splošne zdravstvene pogoje za delo. Poleg tega ne sme biti v delovnem razmerju, upokojena, študent, dijak, vajenec ali udeleženec izobraževanja brezposelnih oseb. Oseba tudi ne sme imeti lastnih virov za preživljanje, je na razpolago za zaposlitev in to aktivno išče ter je kot iskalec zaposlitve prijavljena na Zavodu RS za zaposlovanje (v nadaljevanju ZRSZ) (SURS 2010b, 214–216).

Stopnja registrirane brezposelnosti tako primerja število oseb registriranih pri enotah ZRSZ s številom aktivnih po registrskih virih, ki ga poleg registrirano brezposelnih tvorijo še zaposlene in samozaposlene osebe, ki jih mesečno evidentira Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS). ZRSZ je torej tisti, ki zbira podatke o registriranih brezposelnih osebah, stopnjo registrirane brezposelnosti pa izračunava SURS (SURS 2010b, 214-216).

3.2.2 Anketno merjenje brezposelnosti (anketna brezposelnost)

Anketa o delovni sili je anketno statistično spremljanje aktivnosti prebivalstva, ki temelji na izbranem vzorcu gospodinjstev. Njen namen je pridobiti podatke o stanju in spremembah na slovenskem trgu delovne sile oziroma o velikosti, strukturi in značilnostih aktivnega in neaktivnega prebivalstva Slovenije. Od leta 1997 se anketa izvaja četrtletno. Metodološko je usklajena s priporočili Mednarodne organizacije za delo

(ILO) in z zahtevami Statističnega urada Evropske unije (v nadaljevanju Eurostat) glede njene izvedbe v državah Evropske unije. Podatki ankete o delovni sili naj bi dopolnjevali klasične statistične vire in zagotavljali mednarodno primerljivost (SURs 2010b, 214-216).

Mednarodni standardi brezposelnost definirajo kot stanje »popolnoma brez dela« v določenem časovnem obdobju, vendar naj bi brezposelni aktivno iskali delo. Za zaposlenega se šteje vsak, ki je v tem obdobju delal vsaj eno uro za plačilo ali družinski dobrobit, ne glede na formalni status (SURs 2010b, 214-216).

Brezposelne osebe so po tej metodologiji obravnavane kot osebe, ki so stare 15 let in več in ki v referenčnem tednu (SURs 2010b, 216):

- niso delale (niso zaposlene, samozaposlene ali niso delale nikakršnega dela za plačilo);
- so aktivno iskale delo (v zadnjih štirih tednih so se javile na zavodu za zaposlovanje, so se javile na oglase in podobno);
- so pripravljene sprejeti delo takoj, v naslednjih dveh tednih;
- so že našle delo, ki ga bodo začele opravljati v času po referenčnem tednu, torej po anketiranju.

4 BREZPOSELNOST MLADIH

Mlade, ki vstopajo na trg delovne sile, zajemajo novi zaposlitveni vzorci, pomanjkanje delovnih mest in današnja recesija, v kateri prav mladi največ izgubijo, saj raziskave o brezposelnosti mladih kažejo, da je to danes ena najbolj ogroženih populacij na trgu delovne sile. Pri tem se govori o psihosocialni tranziciji brezposelnih mladih in veliki spremembi v življenjskem poteku, ki ima močno obremenjujoče posledice. Brezposelnost tako prinaša posamezniku vrsto ekonomskih, psiholoških in socialnih težav, ki so posledica pomanjkanja finančnih sredstev, neaktivnosti, socialne izključenosti itd. (Ule 2008, 214).

Poznamo več vzrokov za pojav brezposelnosti mladih. Trbančeva (2007, 50) navaja tri vrste dejavnikov. Prvi so *strukturni dejavniki*, kamor štejemo demografske in ekonomske. Kar se tiče demografije, bi si mislili da, zaradi vedno starejše populacije, mladi dobijo možnost za zaposlitev. Vendar ni tako. Država zadržuje starejše čim dlje v delovnem razmerju, tako da mlada in sveža delovna sila ne pride zraven. Ekonomski dejavniki pa so povezani z gospodarskimi cikli, na katere je brezposelnost mladih še toliko bolj občutljiva. To se kaže tudi v današnjem času gospodarske krize, kjer mladi sploh ne dobijo možnosti, da pokažejo svoje sposobnosti. Tudi v stabilnem gospodarskem času imajo mladi probleme z zaposlitvijo v regijah, kjer je stopnja brezposelnosti nadpovprečna in možnost zaposlitve nižja. S tem se srečuje prav pomurska regija.

Naslednja vrsta dejavnikov so *institucionalni dejavniki*, ki so povezani s strukturo in organizacijo izobraževalnega sistema, povezavami med šolami in delodajalci ter institucionaliziranimi prehodi iz šolanja v zaposlitev, kot so štipendiranje ali opravljanje delovne prakse, ki jih omogočajo nekateri delodajalci in ZRZS s programi zaposlovanja za iskalce prve zaposlitve (Trbanč 2007, 55).

Tretja vrsta dejavnikov, ki vplivajo na gibanje brezposelnosti mladih pa so *individualni dejavniki*. Ti se nanašajo na objektivne in pripisljive lastnosti mladih. Po eni strani prikazujejo mlade kot tvegano delovno silo, ki so manj odgovorni in pripadni, neresni, nezreli ter nagnjeni k spremembam, po drugi strani pa jim pripisujejo pozitivne lastnosti, kot so dovezetnost do sprememb, inovativnost, prilagodljivost in nezahtevnost (Trbanč 2007, 57).

Sama bi izpostavila, kot največjo pomanjkljivost mladih na trgu delovne sile, pomanjkanje izkušenj. V Sloveniji obstaja možnost dela preko študentskih servisov, kar bi naj omogočalo pridobivanje izkušenj, ki jih študij ne omogoča. Vendar prav v tem vidim problem, saj se na žalost čas trajanja študija podaljšuje prav na račun študentskega dela oziroma pridobivanja nekoristnih izkušenj. Če bi bilo v okviru študija omogočeno delo na relevantnem področju, verjamem, da bi se doštudiralo v krajšem času in bolj osredotočeno, kar bi pomagalo mladim pri iskanju prve zaposlitve. Danes tako po štirih

ali več letih študija pridejo mladi na trg dela z ogromno teorije in nič prakse, zaradi česar niso zanimivi delodajalcem.

Vsota zgoraj navedenih vzrokov za nastanek brezposelnosti mladih rezultira v mnogo negativnih posledicah. Mladi se toliko časa izobražujejo, strmijo k individualnim ciljem, ki jih v končni fazi ne morejo realizirati. Apatičnost in depresivnost vodita do brezdelja in dolgočasje, ki se lahko v skrajnosti stopnjujejo v negativna dejanja, kot so kriminal, droge in alkohol. Če mladi ne vidijo smisla v svoji prihodnosti, postajajo problematičen del družbe, kar jih vodi v socialno izključenost (Kulik 2001, 156).

4.1 REGISTRIRANA BREZPOSELNOST MLADIH V POMURJU

Če gledamo gibanje brezposelnosti mladih do 26. leta starosti (glej Graf 4.2), opazamo, da je skladno s krivuljo število registrirano brezposelnih oseb v Pomurju. Iz Grafa 4.2 je razvidno, da se število brezposelnih mladih od leta 2004 zmanjšuje in je leta 2008 najnižje, kar je tudi skladno z gibanjem celotne registrirane brezposelnosti. Leta 2009 se je brezposelnost mladih do 26. let ponovno začela povečevati, saj je pojav gospodarske krize vplival tudi na to skupino.

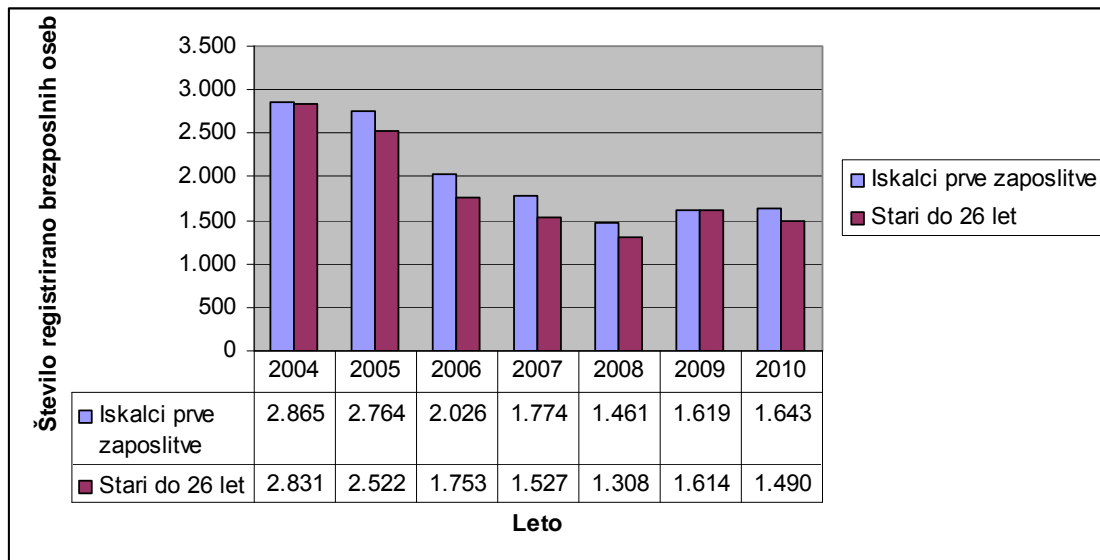
V zadnjih letih se opaža trend, da se delež mladih v Pomurju znižuje, medtem ko se delež starejših povečuje. Tako je bilo konec leta 2010 1.490 brezposelnih oseb mlajših od 26 let, kar predstavlja 14,5 odstotni delež vseh brezposelnih. Delež brezposelnih oseb starejših od 50 let pa predstavlja kar 35,2 %. To lahko pojasnimo s stečajem Mure d. d. in njenih hčerinskih družb, ki so zaposlovale predvsem starejši kader in jih ponovno noben delodajalec noče zaposliti ter tudi zaradi pričakovane pokojninske reforme (Območna služba Murska Sobota 2010, 17).

Vendar ne glede na to dejstvo, obstaja največja razlika med Pomurjem in Slovenijo v stopnji ogroženosti na trgu dela prav za skupino mladih. Groba primerjava med regijo in državo prikazuje, da načeloma prevladujejo med brezposelnimi osebami v Sloveniji tisti iz starostnih skupin nad 25. letom starosti, medtem ko v Pomurju izraziteje prevladuje

razlika ravno pri mladih med 19. in 25. letom, ki znaša leta 2009 kar 7,3 % v škodo Pomurja (Hozjan 2009, 56).

Mladi v Pomurju sicer pomembno prispevajo k dvigu izobrazbene strukture prebivalstva, vendar so zaskrbljujoče njihove možnosti za pridobitev prve zaposlitve. Kot je razvidno iz Grafa 4.2 se je sicer število iskalcev prve zaposlitve zniževalo do leta 2008, nato pa se je spet začelo povečevati, vendar če gledamo deleže iskalcev prve zaposlitve skozi leta, je ta skupina vedno problematična. To pripisujem manjšemu interesu zavodov in podjetij za zaposlovanja mlajše delovne sile, ki ob vstopu na trg dela nimajo delovnih izkušenj ali pomanjkanju ustreznih delovnih mest za mlade izobražence.

Graf 4.1: Gibanje števila registrirano brezposelnih mladih v Pomurju, v letu 2004–2010

Vir: ZRSZ, 2007–2010.

5 AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA

Aktivno politiko zaposlovanja (v nadaljevanju APZ) bi tako lahko strnjeno povzeli kot »nabor raznovrstnih programov in ukrepov, s katerimi država neposredno ali selektivno posega na trg delovne sile, da bi med delovno aktivne vključila in/ali v tem statusu zadržala čim več delovno sposobnega prebivalstva in da bi preprečila brezposelnost« (Janoski v Svetlik 2002, 174).

Brezposelnost je posledica različnih dejavnikov, zato se tudi ukrepi zmanjševanja brezposelnih oseb oziroma ukrepi APZ in s tem zmanjševanje negativnih posledic brezposelnosti nanašajo na makro in mikroekonomske, demografske in socialne vplive omejene na delovanje trga dela. Gre torej za regulacijo ponudbe delovne sile (npr. programi izobraževanja ter programi za pospeševanje poklicne in prostorske mobilnosti), za regulacijo povpraševanja po delovni sili (npr. programi za odpiranje novih delovnih mest, ukrepi za ohranjanje obstoječih delovnih mest in ukrepi za ustvarjanje javnih del) in za regulacijo področja med ponudbo in povpraševanjem, ki jo opravlja služba za zaposlovanje (Ignjatović 2002, 29–35).

Tako ima veliko vlogo pri obravnavanju problematike brezposelnosti država, saj ureja zakonodajo na področju trga dela. Zakon o urejanju trga dela (2010, 15. čl.) opredeljuje APZ kot eno izmed vrst ukrepov države na trgu dela, v 29. členu pa navede ukrepe APZ, ki so: usposabljanje in izobraževanje, nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta, spodbude za zaposlovanje, kreiranje delovnih mest in spodbujanje samozaposlovanja. Ker se je pokazala potreba po stabilnejših in administrativno učinkovitejših ukrepih, je nastal Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji za obdobje 2007–2013 (v nadaljevanju Program APZ). Tako so se zajeli ukrepi za daljše obdobje, da bi se povečala prepoznavnost med delodajalci, brezposelnimi in širšo javnostjo.

Program APZ obravnava določene ciljne skupine in letni obseg sredstev v skladu s sprejetim proračunom za koledarsko leto ali plansko obdobje. Strokovnjaki obravnavajo vsako skupino brezposelnih oseb in na podlagi strukturnih značilnosti teh skupin oblikujejo programe za zmanjševanje brezposelnosti, katerih cilji so hitrejše in učinkovitejše zaposlovanje, povečevanje možnosti za delovno-socialno integracijo in preprečevanje porasta brezposelnosti ter zmanjševanje regionalnih razlik v državi. Med drugim je vzrok za nastanek Programa APZ prav znižanje stopnje zaposlenosti mladih v Sloveniji in problem strukturne brezposelnosti v pomurski regiji (MDDSZ 2006, 3).

V Programu APZ, ki izhaja iz prioritet opredeljenih v evropskih in nacionalnih razvojnih dokumentih in razmer na trgu dela v Sloveniji, so navedeni naslednji osnovni strateški cilji:

- povečanje zaposlenosti in znižanje brezposelnosti,
- preprečevanje prehoda v dolgotrajno brezposelnost in povečanje prehoda v zaposlitev,
- zmanjševanje strukturne brezposelnosti: povečevanje zaposljivosti z dvigom izobrazbe, usposobljenosti in izboljšanjem veščin,
- povečanje prilagodljivosti in konkurenčnosti zaposlenih,
- spodbujanje novega zaposlovanja in
- okrepitev socialne vključenosti (MDDSZ 2006, 7).

Na podlagi teh strateških ciljev so postavljeni štirje sklopi ukrepov, ki se nanašajo na bistvene prednostne naloge in stanje trga dela v Sloveniji, znotraj le-teh pa so v Katalogu ukrepov aktivne politike zaposlovanja 2011 (v nadaljevanju Katalog APZ 2011) opredeljeni še programi, ki se izvajajo za posamezno področje.

Prvi ukrep je *svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve* ter seznanitev s poklicnimi možnostmi in poglobljena obravnava določenih skupin oseb, da bi se izboljšale zaposlitvene možnosti in odpravile ovire pri iskanju zaposlitve. Vključuje naslednje aktivnosti:

- poklicno in zaposlitveno informiranje, svetovanje in motiviranje,
 - o Splošno svetovanje in informiranje brezposelnih oseb
 - o CIPS – centri za informiranje in poklicno svetovanje
 - o Poklicna orientacija pred vključitvijo v ukrepe (ugotavljanje sposobnosti učencev z multifaktorsko baterijo testov)
 - o Zdravstveno zaposlitveno svetovanje
 - o Razvoj in promocija storitev ter pripomočkov za vseživljenjsko karierno orientacijo brezposelnih, drugih iskalcev zaposlitve in neaktivnih
- pomoč pri iskanju zaposlitve,
 - o Pomoč pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve

- UŽU – Usposabljanje za življenjsko uspešnost
- Klubi za iskanje zaposlitve
- Drugače o poklicih
- Eksperimentalni programi za pomoč pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve
- Poklicno in zaposlitveno informiranje in svetovanje oseb v postopku izgubljanja zaposlitve
- razvoj in izvajanje novih oblik pomoči ter predstavitev.
 - Promocija zaposlovanja starejših
 - Zaposlitveni sejmi
 - Vključitev brezposelnih oseb v nove razvojne projekte
 - TV Serija – promocija poklicev 2
 - Promocija aktivnosti Programa APZ
 - Osveščanje javnosti z namenom odprave diskriminatornih praks pri zaposlovanju ranljivih skupin brezposelnih oseb (ZRSZ 2011).

Drugi ukrep programa APZ je *izobraževanje in usposabljanje*, katerega namen je povečanje zaposljivosti in konkurenčnosti s pridobivanjem novega znanja, spretnosti in sposobnosti ter dvig stopnje izobrazbe in kvalifikacijske ravni tako zaposlenih kot brezposelnih. Aktivnosti, ki jih vključuje ta ukrep, so:

- programi institucionalnega usposabljanja in nacionalne poklicne kvalifikacije,
 - Programi institucionalnega usposabljanja
 - Nacionalne poklicne kvalifikacije (v nadaljevanju NPK) – priprave na postopke ugotavljanja in potrjevanja NPK
- programi praktičnega usposabljanja,
 - Usposabljanje na delovnem mestu
 - Usposabljanje na delovnem mestu za brezposelne osebe, ki so izgubile zaposlitev zaradi stečaja družbe Mura European Fashion Design, proizvodnja oblačil d. d. – v stečaju in njenih podrejenih družb
 - Usposabljanje absolventov na delovnem mestu in subvencija za zaposlitev diplomantov – »Absolvent aktiviraj in zaposli se!«

- programi izobraževanja,
 - o Formalno izobraževanje
 - o Projektno učenje za mlajše odrasle (PUM)
- usposabljanje in izobraževanje zaposlenih,
 - o »Znanje uresničuje sanje«
 - o Sofinanciranje usposabljanja in izobraževanja zaposlenih za konkurenčnost in zaposljivost za obdobje
- preventivni in inovativni projekti na trgu dela (ZRSZ 2011).

Kot tretji ukrep navaja Program APZ *spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja*. Namen tega ukrepa je spodbujanje samozaposlovanja brezposelnih oseb, ki želijo uresničiti podjetniško idejo in se samozaposliti. Ukrep se osredotoča tudi na spodbujanje zaposlovanja najtežje zaposljivih skupin brezposelnih oseb, posebno tistih, ki prejemajo denarno socialno pomoč. S programom bi se naj povečala prilagodljivost trga dela s spodbujanjem novih oblik zaposlovanja, povečanjem regijske in sektorske mobilnosti, ohranitev delovnih mest in podpora pri preoblikovanju podjetij. V okviru ukrepa so določene naslednje aktivnosti:

- spodbujanje samozaposlovanja,
 - o Pomoč pri samozaposlitvi
 - o Subvencije za samozaposlitev
- subvencije za zaposlitev težje zaposljivih skupin brezposelnih oseb,
 - o Zaposli.me – spodbujanje zaposlovanja težje zaposljivih brezposelnih oseb
 - o Spodbujanje zaposlovanja iskalcev prve zaposlitve na področju socialnega varstva
 - o Spodbujanje novega zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb – prejemnikov denarne socialne pomoči
- povračilo stroškov dela,
 - o Povračilo prispevkov delodajalca
- spodbujanje prilagodljivosti delovne sile in podjetij,
- ohranitev in odpiranje novih delovnih mest.
 - o Delno subvencioniranje polnega delovnega časa

- Delno povračilo nadomestila plače delavcem na začasnem čakanju na delo
- Usposabljanje zaposlenih, ki so napoteni na začasno čakanje na delo
- Subvencija za zaposlitev (več kot 10 oseb)
- Ukrep omejene vrednosti – subvencije za samozaposlitev
- Ukrep omejene vrednosti – subvencije za prezaposlitev (ZRSZ 2011).

Zadnji ukrep programa APZ pa vsebuje *programe povečevanja socialne vključenosti brezposelnih oseb*. Predvidene aktivnosti znotraj programa spodbujajo vključenost ljudi in skušajo uresničevati ter uveljaviti aktivnosti in projekte, ki bi motivirali ljudi, da se vključijo v te projekte in aktivnosti, saj bi tako lažje našli delo, hkrati pa bi bili deležni tudi potrebne ravni socialne zaščite. Aktivnosti pa so:

- spodbujanje socialnega vključevanja in delovne aktivnosti,
 - Javna dela za leto
 - »Priložnost zame«
 - Subvencioniranje delovnih mest pri izvajanju osebne asistencije – program »Asistentka/asistent bom«
 - »Za Pokolpje – aktivno in dejavno!«
 - Subvencioniranje zaposlitev pri izvajanju pomoči na domu ter osebne asistencije
 - Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb
 - Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva
 - Spodbujanje socialne vključenosti in enakih možnosti na trgu dela
- spodbujanje zaposlitvenih zmogljivosti,
- inovativni programi za pospeševanje socialnega vključevanja in boja proti zapostavljanju na trgu dela (ZRSZ 2011).

Ostali ukrepi, ki se izvajajo na trgu dela in so navedeni v Katalogu APZ 2011 so:

- štipendijske sheme
 - poenotene regionalne štipendijske sheme.
- usposabljanje in izobraževanje za konkurenčnost in zaposljivost
 - kompetentni centri za razvoj kadrov (ZRSZ 2011).

5.1 AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA MLADIH S STRANI DRŽAVE

Ukrepi in programi APZ so osredotočeni na posamezne ciljne skupine, katerih položaj na trgu dela bi bilo treba izboljšati. Med te spadajo tudi mladi, katerih položaj je še posebej težak. Zato se uporabljajo različne kombinacije ukrepov za uravnavanje ponudbe in povpraševanja po delovni sili ter srečevanje med njima, ki so prirejene potrebam posamezne ciljne skupine (Svetlik 2002, 181).

Programi APZ predstavljajo pomemben mehanizem za zmanjševanje brezposelnosti mladih na trgu dela, kot tudi za preprečevanje njihove dolgotrajne brezposelnosti. V Sloveniji do pred kratkim niso oblikovali preosebni programov APZ samo za mlade. Leta 1991 je obstajal samo en program za iskalce prve zaposlitve, program subvencioniranega pripravništva, ki je spodbujal zaposlovanje mladih. Drugih programov zaposlovanja samo za mlade v Sloveniji ni bilo. Vendar ne glede na to, so se lahko mladi vključevali v vse ostale programe, ki so bili namenjeni brezposelnim osebam (Trbanc 2007, 57).

5.1.1 Programi aktivne politike zaposlovanja namenjeni mladim

Tudi danes je relativno malo programov APZ namenjenih izključno mladim. Edino program Projektno učenje za mlajše odrasle je takšen, saj ciljna skupina zajema brezposelne osebe, mlajše od 26 let, ki so opustile šolanje. Ostali programi, ki zajemajo ciljno skupino mladih (brezposelne osebe mlajše od 26 let in iskalci prve zaposlitve), so še programi »Absolvent aktiviraj in zaposli se!«, program »Zaposli.me«, javna dela in spodbujanje razvoja socialnega podjetništva.

Projektno učenje za mlajše odrasle (v nadaljevanju PUM)

Ta program je usmerjen v osipnike, torej osebe mlajše od 26 let, ki so opustile šolanje. PUM vključuje aktivnosti, ki izboljšajo splošno razgledanost in prožnost mišljenja ter pridobivanje funkcionalnega znanja, potrebnega za reintegracijo v izobraževalno okolje.

Torej je namen spodbuda mladih brezposelnih oseb, da se vrnejo v sistem izobraževanja in si formirajo poklicno identiteto ter povečajo možnost zaposlitve (ZRSZ 2011, 57).

Usposabljanje absolventov na delovnem mestu in subvencija za zaposlitev diplomantov – »Absolvent aktiviraj in zaposli se!«

Namen programa je aktiviranje študentov v absolventskem statusu. Med te osebe se štejejo študentje, ki imajo status absolventa 12 mesecev po zaključku zadnjega semestra študija. Na eni strani imajo absolventi priložnost usposabljanja za delovno mesto, torej aktivno pridobivanje znanja in veščin potrebnih za lažjo vključitev na trg dela, na drugi strani pa se spodbuja zaposlovanje diplomantov s pomočjo subvencij za polni delovni čas za 6 mesecev. S tem se izboljšujejo zaposlitvene možnosti diplomatov, kot tudi povečuje njihova konkurenčnost na trgu dela (ZRSZ 2011, 84).

Zaposli.me – spodbujanje zaposlovanja težje zaposljivih brezposelnih oseb

Namen programa je subvencioniranje zaposlitve težje zaposljivih brezposelnih oseb, z namenom spodbujanja njihovega zaposlovanja. Do subvencije so upravičeni delodajalci s tržnega sektorja, ki so pripravljene za polni delovni čas za obdobje najmanj enega leta zaposliti osebo s statusom brezposelne osebe. Med drugimi se med te štejejo:

- iskalci prve zaposlitve, ki so vsaj 6 mesecev prijavljeni v evidenci brezposelnih oseb in
- dolgotrajno brezposelne osebe, ki so prijavljene v evidenci brezposelnih oseb vsaj 12 mesecev v zadnjih 16 mesecih, ali v primeru, da gre za osebe mlajše od 25 let, ki so prijavljene v evidenci brezposelnih oseb vsaj 6 mesecev v zadnjih 8 mesecih (ZRSZ 2011, 92).

Javna dela za leto 2011

Cilj programa je zmanjšanje števila brezposelnih oseb. Namen pa je aktiviranje brezposelnih oseb in njihova socializacija. Programi za izvajanje javnih del so izbrani na podlagi javnih razpisov. Brezposelne osebe se zaposlijo pri neprofitnih delodajalcih, ki jim Zavod sofinancira stroške zaposlitve za eno leto in z njimi sklenejo posebne pogodbe. Tako se poveča socialna vključenost, ohranitev in nadgradnja delovnih sposobnosti ter

spodbujanje lokalnih skupnosti k reševanju brezposelnosti na njihovem območju. Med upravičence so všteti tudi: iskalci prve zaposlitve, ki so prijavljeni pri Zavodu vsaj 6 mesecev in brezposelne osebe, mlajše od 30 let in so prijavljene pri Zavodu vsaj 6 mesecev (ZRSZ 2011, 73).

Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva

Namen programa je razvoj novih in širitev obstoječih tržnih dejavnosti, usposabljanje oseb za vključitev v te dejavnosti in ustvarjanje novih delovnih mest za zaposlitev oseb iz ranljive ciljne skupine, kamor se štejejo tudi mladi do dopolnjenega 25. leta brez ali z nizko stopnjo izobrazbe. Cilj je pridobitev spretnosti in znanj, ki povečujejo možnost zaposlitve ter socialno vključenost za v projekte vključene pripadnike ranljivih skupin. Končni cilj je zaposlitev v času trajanja projekta za obdobje najmanj enega leta (ZRSZ 2011, 114).

Poleg teh pa je skupina mladih posredno zajeta še v ostale programe, kot težje zaposljiva skupina brezposelnih oseb, zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj, prenizke stopnje izobrazbe, neustreznih kompetenc ali preprosto iskanja poklicne poti. Tako se po podatkih Območne službe Murska Sobota mladi udeležujejo še naslednjih programov:

Pomoč pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve

Vključitev v aktivnost pripomore k pridobivanju veččin iskanja zaposlitve, komunikacijskih in socialnih sposobnosti, kompetenc vodenja kariere in zagotavljanje strokovne pomoči pri tem. Namen je brezposelne osebe aktivirati in jih motivirati za reševanje lastne situacije brezposelnosti (ZRSZ 2011, 21).

UŽU – Usposabljanje za življenjsko uspešnost

Programi iz tega naslova so namenjeni zviševanju ravni pismenosti odraslih. S končanjem programa posameznikom omogočajo nadaljnje formalno izobraževanje, lažje prepoznavanje lastnih potencialov in lažje obvladovanje situacij v vsakdanjem življenju (ZRSZ 2011, 23).

Klubi za iskanje zaposlitve

V okviru te aktivnosti udeleženci osvojijo veščine iskanja zaposlitve in vzpostavijo stike s potencialnimi delodajalci. Na ta način se jim omogoča samostojno in aktivno udejstvovanje na trgu dela ter hitrejša pot do zaposlitve. Program se izvaja v dveh delih. V prvem delu se odvija dvotedenski izobraževalni del, kjer se vrši usposabljanje za sistematično iskanje zaposlitve, drugi del pa je namenjen samostojnemu iskanju zaposlitve (ZRSZ 2011, 25).

Programi institucionalnega usposabljanja

Cilj aktivnosti je, da si ciljna skupina brezposelnih oseb brez delovnih izkušenj pridobi specifične spretnosti in znanja, ki jim povečajo možnost zaposlitve (ZRSZ 2011, 44).

Priprava za potrjevanje NPK in Potrjevanje NPK

Udeleženci programa pridobijo javno listino o nacionalni poklicni kvalifikaciji, ki izkazuje strokovna znanja in kompetence potrebna za opravljanje določenega poklica. S tem se poveča zaposljivost brezposelnih oseb, dvigne kvalifikacijska raven in zmanjša strukturno neskladje na trgu dela (ZRSZ 2011, 46).

Delovni preizkus

Cilj vključitve v aktivnost je pridobitev delovnih izkušenj na konkretnih delovnih nalogah, s tem se brezposelnim osebam omogoči, da pred zaposlitvijo preizkusijo svoja znanja, spretnosti in sposobnosti. Program se izvaja na podlagi izbranega izvajalca na konkretnem delovnem mestu, neposredno pri delodajalcu ali organizaciji za poklicno usposabljanje. S tem dobijo brezposelne osebe prvi stik z delodajalci (ZRSZ 2009, 46).

Usposabljanje na delovnem mestu

Aktivnost je namenjena pridobitvi in okrepitvi znanj, kompetenc, spretnosti in veščin brezposelnih oseb, katerih obstoječe znanje ali delovne izkušnje ne omogočajo neposredne zaposlitve, ter spodbujanju zaposlovanja vključenih oseb pri delodajalcih oziroma izvajalcih usposabljanj na delovnem mestu. Tako se izboljšajo zaposlitvene

možnosti brezposelnih oseb in povečuje njihova konkurenčnost na trgu dela (ZRSZ 2011, 50).

Formalno izobraževanje

Formalno izobraževanje zajema javno veljavne izobraževalne programe, ki potekajo vse od osnovne šole do dodiplomskega izobraževanja. Udeleženci po zaključenem programu pridobijo javno veljavno formalno izobrazbo, ki omogoča večjo možnost zaposlitve, fleksibilnost na trgu dela, zmanjševanje strukturnega neskladja ter dvig izobrazbene ravni brezposelnih oseb (ZRSZ 2011, 54).

Pomoč pri samozaposlitvi

V okviru tega programa se pripravi osebo na samozaposlitev, ki individualno presodi o poslovni ideji in se udeleži delavnic usposabljanja za podjetništvo. O možnosti realizacije poslovne ideje in smiselnosti vključitve v samozaposlitveno 24-urno delavnico odloča svetovalec brezposelne osebe in zunanji podjetniški svetovalec (ZRSZ 2011, 61).

Subvencije za samozaposlitev

Namen aktivnosti je spodbujanje podjetništva v obliki subvencij za samozaposlitev. Ta se izplača v enkratnem znesku, cilj pa je ohranitev neprekinjene samozaposlitve za obdobje najmanj enega leta (ZRSZ 2011, 63).

Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb

Namen programa je spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb s pomočjo subvencij za zaposlitev in tako povečanje zaposlitve dolgotrajno brezposelnih oseb. Zaposlitev mora biti za polni delovni čas za najmanj 18 mesecev pri določenih izvajalcih (ZRSZ 2011, 111).

Povračilo prispevkov delodajalcev v Pomurju

Na podlagi Zakona o razvojni podpori Pomurski regiji za obdobje 2010–2015 se predvidevata dve obliki spodbude za zaposlovanje. Prva je davčna olajšava delodajalcem za zaposlitev brezposelnih oseb iz ciljne skupine ukrepa, drugo pa je povračilo

prispevkov delodajalca za zaposlitev brezposelnih oseb iz ciljne skupine. Povračilo prispevkov lahko uveljavljajo zavezanci, ki se ukvarjajo s tržno dejavnostjo in imajo sedež ali prebivališče v pomurski regiji. Med ciljno skupino neposredno niso zajeti mladi, vendar pa jih posredno lahko štejemo v vse kategorije ciljne skupine (Uredba).

5.2 AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA MLADIH V POMURJU

APZ je opredeljena za državno raven. Sama bom prevzela to terminologijo tudi za regionalno raven, pod to pa razumem vse vrste pomoči mladim, ki jih nudijo razne organizacije, občine in podjetja. Najpogostejša vrsta pomoči je seveda štipendiranje v času šolanja, ki na eni strani predstavlja finančni vidik, na drugi strani pa zaposlitev ob končanju šolanja.

Za razvoj regije je na pomurskem področju odgovorna Regionalna razvojna agencija Mura. Ta deluje avtonomno, vendar izvaja nekatere naloge iz državne pristojnosti. Med to spada program enotne Regijske štipendijske sheme, kamor spada kadrovske štipendiranje šolajoče mladine za razvoj regije.

V Pomurju je tudi več fundacij, ki na različne načine spodbujajo mlade pri študiju. Nekatere dajejo štipendije študentom iz ožjega geografskega območja kot npr. Fundacija Antona Trstenjaka, druge pa so specializirane za določene študijske smeri kot npr. Fundacija Marof. Ambicijo biti osrednja Pomurska fundacija, brez teritorialnih ali vsebinskih omejitev, ima Pomurska izobraževalna fundacija (v nadaljevanju Fundacija PIF). Zato se bom osredotočila prav na njo (Slavinec 2003, 108).

Pred leti je potekal tudi projekt v sodelovanju z nekaterimi občinami, ki je vzpodbujal delodajalce k aktivnejšemu načrtovanju kadrovske politike. Danes se ta več ne izvaja, zato pa ima vsaka pomurska občina svoj način spodbujanja izobraževanja (Slavinec 2003, 108).

5.2.1 Kadrovske štipendiranje

Kadrovske štipendije predstavljajo poseben način spoznavanja dijakov in študentov s podjetji. Gre za sistem finančne pomoči mladim, ki jo prejemajo upravičenci v času šolanja. Podjetja poleg finančnih sredstev omogočajo tudi praktično usposabljanje, postopno uvajanje v organizacijsko okolje in s tem načrtno pridobivajo usposobljen kader. Pogoji za pridobitev se razlikujejo od podjetja do podjetja, poudarek pa je na pomembnosti kadra za zaposlovanje podjetja (Avscet in drugi 2007, 50).

Kadrovske štipendije razpisujejo tako zasebna kot javna podjetja in namreč preko:

- skupnega zbora kadrovske štipendije za posamezno šolsko leto, ki ga objavi Javni sklad Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendije (v nadaljevanju Sklad) na podlagi potreb, ki jih posredujejo delodajalci. V tem primeru govorimo o neposredno sofinancirani kadrovske štipendiji.
- spletnih strani regionalnih razvojnih agencij, kjer objavljajo zbrane potrebe delodajalcev po štipendistih. To so posredno sofinancirane kadrovske štipendije.
- objav delodajalcev v svojih internih glasilih, spletnih straneh in javnih občilih. V tem primeru gre za nesofinancirane kadrovske štipendije (Sklad 2011a; Zakon o štipendiranju 2007, 21. čl.).

Kadrovske štipendije so torej način načrtovanja kadra, s katerim podjetja vežejo nase mlade v času začetnega izobraževanja. Po eni strani jim olajšujejo izobraževanje in jim zagotavljajo zaposlitev po končanju izobraževanja, po drugi strani pa so štipendisti obvezani z zaposlitvijo za najmanj toliko časa, kolikor so prejeli kadrovske štipendije, počitniško prakso, diplomsko nalogo, vezano na podjetje in podobno (Svetlik in drugi 2002, 356; Sklad, 2011a).

5.2.1.1 Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje

Cilj Sklada je uresničevanje štipendijske politike in dodeljevanje sredstev za vlaganje v človeške vire za večjo zaposljivost, konkurenčnost, prenos znanja in povezovanje

izobraževalnega sistema s potrebami trga dela. Poslanstvo temelji na znanju temelječe družbe in s tem na prispevku k tehnološki, znanstveni in ekonomski prenovi Slovenije, kar uresničuje:

- z dodeljevanjem štipendij in kreditov za izobraževanje,
- s sofinanciranjem sodelovanja strokovnjakov z namenom prenosa znanja,
- z dodeljevanjem finančnih spodbud podjetjem in zaposlenim za dvig usposobljenosti zaposlenih in
- z dodeljevanjem drugih finančnih spodbud za razvoj človeških virov (Skład, 2011b).

5.2.1.2 Regionalna razvojna agencija Mura

Namen regionalnih razvojnih agencij v Sloveniji je razvoj regij ter iskanje in udejanjanje najboljših rešitev v gospodarstvu in kadrovskih sposobnostih v posamezni regiji. Ustanovitev agencij je korak naprej pri vzpostavljanju usklajenega sistema delovanja in partnerstvo med agencijami, državo, gospodarstvom in ostalimi deli družbe, saj boljši pretok informacij, povezovanje regij pri razvojnih prizadevanjih omogoča učinkovitejši razvoj posamezne regije (Združenje regionalnih razvojnih agencij).

Na področju Pomurja deluje Regionalna razvojna Agencija Mura (v nadaljevanju RRA Mura), ki ima opredeljenih šest področij delovanja. To so gospodarski razvoj, okolje in prostor, razvoj regionalne infrastrukture, razvoj podeželja, mednarodno sodelovanje in socialni razvoj. V sklopu zadnjega navedenega področja skrbi RRA Mura za vzpostavitev visokošolskih programov v pomurski regiji. Perspektivnim kadrom in mladim strokovnjakom zagotavlja finančno spodbudo ter svetovalno podporo in jim tudi omogoča sodelovanje s podjetji, hkrati pa spodbuja integracijo najbolj ranljivih skupin. Tako je že leta 1999 ustanovila Fundacijo PIF, katere namen je zagotavljanje denarne in svetovalne podpore nadarjenim študentom in drugim perspektivnim kadrom iz pomurske regije ter vzpostavitev sodelovanja s potencialnimi delodajalci. Izvaja pa tudi kadrovske štipendiranje za pomursko področje (RRA Mura 2011d, ZOTKS 2003, 23).

Tako je RRA Mura razpisodajalec programa enotnih Regionalnih študentskih shem. Namen programa je sofinanciranje izvajanja enotnih regijskih študentskih shem, ki temeljijo na partnerstvu med delodajalci, nosilci enotne regijske študentske sheme in državo. Gre za posredno sofinanciranje kadrovskega študentskega, ki znaša največ 50 % dodeljene študentske. Cilji programa so:

- usklajevanje razmerja med ponudbo in potrebami po kadrih v določeni regiji,
- dvig izobrazbene strukture,
- znižanje strukturne brezposelnosti,
- vračanje izšolanega kadra iz univerzitetnih središč v regijo ter spodbujanje kadrovskega študentskega podjetij v regiji in načrtovanje razvoja kadrov skladno s potrebami na trgu dela ter
- vključevanje večjega števila delodajalcev v aktivnosti in sofinanciranje študentske na posamezni ravni in izobraževalnem programu (ZRSZ 2011, 120).

Kadrovske študentske iz tega naslova se podeljujejo osebam, ki se izobražujejo za poklice, po katerih je v regiji povpraševanje. Potrebe se usklajujejo tudi na podlagi liste lokalnih regionalnih deficitarnih poklicev Zavoda. Perspektivnost poklica se ugotovi na osnovi ciljev regionalnega razvojnega programa in programov delodajalcev. S tem bi se naj uskladila ponudba in povpraševanje trga dela v regiji in zapolnitev delovnih mest z mladimi potencialnimi kadri (Pravilnik o izvajanju enotnih Regijskih študentskih shem).

Vendar RRA Mura izvaja še vrsto programov, ki spodbujajo tako zaposlitev kot sodelovanje z regijo. Nimajo programov, ki bi neposredno vključevali mlade, vendar pa zato izvajajo veliko programov, kamor so mladi zajeti posredno. To so:

Vstopna točka VEM (Vse na Enem Mestu)

Ta aktivnost nudi mikro, malim in srednje velikim podjetjem ter potencialnim podjetnikom podpirne storitve, in sicer nudenje informacij ter osnovno svetovanje za ustanovitev, razvoj in poslovanje ter možnost registracije sprememb pravne oblike družbe brez stroškov preko državnega portala e-VEM za podjetnike in podjetja (RRA Mura 2011e).

Ugodno kreditiranje preko Garancijske sheme za Pomurje

V okviru te aktivnosti RRA Mura podeljuje dolgoročne kredite ter garancije za dolgoročne kredite za začetne investicije mikro, malih in srednje velikih podjetij. Namen tega je pospeševanje razvoja malega gospodarstva in pridobitne dejavnosti, povečanje investicijske aktivnosti v regiji, zmanjšanje stopnje brezposelnosti, vzpostavitev možnosti za prestrukturiranje regijskega gospodarstva in olajšanje dostopa do posojil z zmanjševanjem zahtev za zavarovanje posojil. Tako lahko mlada oseba, ki nima poroka, vendar dobro podjetniško idejo, dobi kredit za ustanovitev družbe preko RRA Mure (RRA Mura 2011b).

Projekt CreaMED

Projekt je ustvarjen za spodbujanje ustvarjalnosti in inovativnosti na sredozemskem območju, kot eden izmed ključnih elementov regionalnega in trajnostnega razvoja. Deluje v okviru mednarodnega sodelovanja in med drugim zajema med ciljno skupino mala in srednje velika podjetja, kamor se vključujejo tudi perspektivni mladi. Na seminarjih skupno sodeluje preko 300 predstavnikov malih in srednje velikih podjetij s ciljem zbiranja in potrditve novih idej, ki imajo možnost postati inovativne rešitve na področju procesov, produktov in storitev (RRA Mura 2011a).

Mura-Raba TV

Po ocenah RRA Mura je najbolj mladostno obarvan program Mura-Raba TV, kjer sodelujejo prebivalci Pomurja in prebivalci Porabja. Cilji programa so: krepitev in spodbujanje regionalne kulturne identitete, izboljšanje dostopnosti in povezav digitalne tehnologije ter dvig prepoznavnosti čezmejnega območja. Tako je ustanovitev skupnega dopisništva ukrep preko katerega se čez televizijske medije udeležujejo cilji in širi komunikacijska in medkulturna izmenjava izkušenj (RRA Mura 2011č).

Mura-Drava.bike

V okviru turistične ponudbe se mladi vključujejo tudi v projekt Mura-Drava.bike, katerega cilj je vzpostavitev atraktivne čezmejne turistične kolesarske destinacije vzdolž reke Mure in Drave. RRA Mura vidi v kolesarskem turizmu potencial, ki ima izjemne

učinke na razvoj ruralnih področij. Zato bo ta projekt spodbujal razvoj podjetniške (turistične) aktivnosti ob kolesarski poti in s tem prispevek k razvoju regije (RRA Mura 2011c).

5.2.1.3 Pomurska izobraževalna fundacija PIF

Na pomurskem področju se že od leta 1993 trudijo, da bi mladi imeli čim več možnosti za doseganje svojega potenciala. Tako se je skozi leta oblikovala in pod okriljem RRA Mura nastala Fundacija PIF, katere namen je približevanje znanja mladim iz pomurske regije in skrb za prenos njihovega znanja nazaj v domači prostor, s poudarkom na vzpostavitvi vzajemnega partnerstva med študenti in potencialnimi delodajalci. S tem se na eni strani omogoča mladim primerna zaposlitev v pomurski regiji in zmanjšuje beg možganov iz Pomurja, na drugi strani pa delodajalcem ponuja podporo pri poslovnem sodelovanju ali zaposlovanju mladih perspektivnih kadrov (Fundacija PIF, 2011f).

Tako Fundacija PIF razpisuje in tudi sofinancira štipendije nadarjenim študentom, saj podeljuje enkratne štipendije nadarjenim študentom, ki s svojimi študijskimi in strokovnimi uspehi, znanstveno raziskovalno dejavnostjo in povezanostjo sodelujejo z domačo regijo (Fundacija PIF, 2011a).

Podeljuje tudi namenske štipendije donatorjev, ker dobi velik del sredstev za delovanje iz naslova donacij. Donatorji si s tem pridobijo pravico, da upravi Fundacije PIF predlagajo dodelitev namenskih štipendij tistim kadrom, ki jih ocenjujejo kot potrebne in perspektivne (Fundacija PIF, 2011c).

Prav tako Fundacija PIF sofinancira izobraževanja v tujini, saj v okviru finančnih možnosti podpira različne oblike izobraževanj in drugih strokovnih ter znanstveno raziskovalni aktivnosti mladih strokovnjakov v tujini (Fundacija PIF, 2011e).

Fundacija PIF sodeluje tudi z ostalimi organizacijami, kot je Pomurska akademsko znanstvena unija (v nadaljevanju Pomurska akademija PAZU), v okviru katere pomurski

izobraženci svoje delo čim bolj usmerijo v napredek domače regije in tudi zagotovijo večjo prepoznavnost, kar omogoča nove priložnosti. V sklopu svojega delovanja prirejajo razna predavanja, seminarje in konference, katerih se lahko udeleži širša okolica in s tem pridobi vpogled v pomembna področja delovanja regije (Pomurska akademsko znanstvena unija 2011).

Fundacija PIF sodeluje tudi na festivalu Mladi za napredek Pomurja in nadgradnji tega Festival inovativnosti, znanosti in ustvarjalnosti mladih (IZUM), kjer izvajajo ustvarjalne delavnice, predavanja, razstave in okrogle mize, na katerih mladi pokažejo svoje dosežke in imajo priložnost srečati potencialne delodajalce. Izvajajo se tudi motivacijska predavanja, da mladi dobijo vpogled v perspektive regije in se lažje odločijo za smer izobraževanja (Grabar 2011, 10).

Fundacija PIF pa sodeluje tudi s Klubom prekmurskih študentov in namreč v obliki študentskega fonda, s katerim pomagajo socialno ogroženim študentom z enkratno štipendijo (Klub prekmurskih študentov 2011).

V kakršnikoli obliki sodelovanja mladih z organizacijami Fundacija PIF sofinancira izobraževanja in posvete, ker ob neposrednih finančnih vzpodbudah dijakom in študentom pomaga preko organizacij izobraževanj, posvetov in podobnih aktivnosti (Fundacija PIF, 2011č).

Deluje tudi na področju nagrajevanja, saj že nekaj let zapored skupaj s Pomursko akademijo PAZU podeljuje Pomursko raziskovalno nagrado, s katero nagradi najboljše diplomsko in magistrsko delo ter doktorsko disertacijo napisano v tekočem letu (Fundacija PIF, 2011b).

5.2.2 Občinske oblike pomoči mladim

Veliko občin razpisuje različne štipendije. Pogoji, obveznosti in višina se razlikujejo od občine do občine, prav tako pa je tudi z vsebino. Tako gre včasih za štipendiranje najbolj

nadarjenih, drugič za socialno šibke, tretjič pa gre samo za enkratna izplačila v obliki stimulacije ali nagrad.

Od 27 pomurskih občin 18 izvaja politiko pomoči mladim. Iz Tabele 5.1 se vidi, da večina podeljuje razne stimulacije in nagrade šolajoči se mladini in s tem pripomore k finančnemu vidiku izobraževanja, kakor tudi spodbudi k izobraževanju. Ne verjamem, da se šolajoča mladina neposredno odloča za napredovanje izobraževanja zaradi občinskih štipendij, verjamem pa, da jim to daje pozitiven vtis domačega okolja.

Tabela 5.1: Vrste občinske pomoči občin v Pomurju

OBČINA	VRSTA OBČINSKE POMOČI	DOLŽNOSTI prejemnika
Apače	- izplačilo enkratne denarne nagrade šolajočim iz občine Apače za dosežke v preteklem šolskem oziroma študijskem letu - sodelovanje z Ustanovo dr. Antona Trstenjaka: štipendiranje in sofinanciranje projektov	/
Beltinci	- sodelovanje s Fundacijo PIF	- enomesečna obvezna praksa na območju občine Beltinci oziroma v Pomurju - pripravljenost sodelovanja z občino Beltinci oziroma Fundacijo PIF
Cankova	/	/
Črenšovci	- dodelitev stimulacije študentom občine Črenšovci	/
Dobrovnik	/	/
Gornja Radgona	- podeljevanje kadrovske-občinskih štipendij za šolsko oziroma študijsko leto - sodelovanje s PORA, razvojna agencija Gornja Radgona: štipendije za študijske obiske slovenskih dijakov in študentov v tujini in udeležanje regijskih štipendijskih shem	/
Gornji Petrovci	/	/
Grad	- dodeljevanje stimulacij študentom občine Grad	/
Hodoš	/	/
Kobilje	/	/
Križevci	- izplačilo enkratne socialne pomoči občine Križevci (brezposelne osebe)	/
Kuzma	- spodbujanje vseživljenjskega učenja na nacionalnem, regionalnem in lokalnem nivoju - izplačilo enkratne izredne denarne pomoči občine Kuzma (izguba zaposlitve)	/
Lendava	/	/
Ljutomer	- sodelovanje z RRA Mura: dodelitev kadrovske štipendije "Regijska štipendijska shema za Pomurje" - zbiranje predlogov za sofinanciranje mladinskih programov in projektov v občini Ljutomer - dodelitev stimulacije študentom za študijsko leto - dodelitev študijske pomoči za študijsko leto	/
Moravske Toplice	- sodelovanje s Fundacijo PIF	- pripravljenost sodelovanja z občino Moravske Toplice ali Fundacijo PIF
Mestna občina Murska Sobota	- sodelovanje s Fundacijo PIF - sofinanciranje programov za področje tehnične kulture ter uvajanja mladih v znanost - sofinanciranje mladinskih programov oziroma projektov MOMS	- počitniška praksa v obsegu vsaj 160 ur na območju MO Murska Sobota ali Pomurja - po koncu študija sklenitev delovno razmerje z delodajalcem na območju MO Murska Sobota ali Pomurja, ki ne bo krajše od dvakratne dobe štipendiranja
Odranci	/	/
Puconci	- podelitev denarnih nagrad študentom občine Puconci	/

Radenci	- sodelovanje z RRA Mura: poziv delodajalcem za sofinanciranje kadrovske študije: vključitev v »RŠS za Pomurje 2011/2012« - sodelovanje z Ustanovo dr. Antona Trstenjaka: štipendiranje in sofinanciranje projektov	/
Razkrižje	/	/
Rogaševci	- dodelitev nagrad diplomantom iz občine Rogoševci	/
Sveti Jurij ob Ščavnici	- stimulacije študentom občine Sv. Jurij ob Ščavnici	/
Šalovci	- sodelovanje s CSD – državne štipendije	/
Tišina	/	/
Turnišče	- dodeljevanje stimulacij študentom občine Turnišče	/
Velika Polana	- nagrajevanje rednih in izrednih dodiplomskih in podiplomskih študentov ter študentov doktorskega študija občine Velika Polana	/
Verzej	- dodeljevanje stimulacij študentom občine Verzej	/

Vir: Občine 2011.

Nekatere občine neposredno sodelujejo z različnimi organizacijami in objavljajo njihove razpise v svojih občilih. Tako Fundacija PIF sodeluje z MO Murska Sobota, občino Beltinci in občino Moravske Toplice; RRA Mura sodeluje z občino Ljutomer in občino Radenci; PORA, razvojna agencija Gornja Radgona z občino Gornja Radgona, Ustanova dr. Antona Trstenjaka pa sodeluje z občino Apače in občino Radenci. Menim, da bi morala vsaka občina objavljati razpise vseh organizacij, ki so pripravljene na kakršenkoli način pomagati mladim občanom in občankam. Na ta način se ustvarja poseben odnos med občino in mladimi, saj se ustvarja sodelovanje, ki je bistveno za prihodnost.

Prav pa je tudi, da poleg štipendij, nagrad in stimulacij občine na drug način sodelujejo z mladimi. Skozi analizo javnih razpisov občin sem opazila, da nekatere razpisujejo tudi različne programe namenjene mladini v občini. Tako občina Kuzma razpisuje programe vseživljenjskega učenja na nacionalnem, regionalnem in lokalnem nivoju; občina Ljutomer in MO Murska Sobota sofinancirata mladinske programe in projekte v občini; MO Murska Sobota pa še sofinancira programe s področja tehnične kulture in uvajanja mladih v znanost.

6 USPEŠNOST AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA

Vsak program APZ se mora evalvirati, da lahko ob končanju programa govorimo o uspešnosti. »Evalvacijsko raziskovanje pomeni sistematično uporabo družboslovnih postopkov za ocenjevanje koncepta, načrta, izvedbe in rezultatov socialnointervencijskih programov« (Ross in Freeman v Svetlik in drugi 2002, 47). Lahko se evalvirajo vse faze

cikla politike zaposlovanja, kot so napovedi, cilji, izvedba, stranski učinki in podobno. Sama se bom osredotočila na doseganje ciljev, ki je pri večini zaposlitev ali vsaj povečanje možnosti za zaposlitev. Evalvacije, ki me zanimajo so torej usmerjene v agregate, kot sta zaposlenost in brezposelnost. Pri tem se pojavlja vprašanje, ali posamezni programi kaj prispevajo k boljšemu delovanju gospodarstva ali pa le pomagajo posameznikom, da čim prej najdejo zaposlitev (Svetlik in drugi 2002, 47–49).

Merilo za vrednotenje politike zaposlovanja, ki sem si ga izbrala, je uspešnost. Ta se nanaša na ocenjevanje stopnje doseganja ciljev. Pri tem se lahko osredotočimo na vmesne ali končne cilje, vendar se bom sama ukvarjala s končnimi cilji, torej koliko udeležencev se je po zaključku programa dejansko zaposlilo (Svetlik in drugi 2002, 51).

6.1 USPEŠNOST PROGRAMOV APZ MLADIH S STRANI DRŽAVE

Po pregledu vseh programov in po posvetu s svetovalnim delavcem Območne službe Murska Sobota, sem se odločila, da bom za uspešnost programov APZ vzela približne ocene, ki mi jih je podal svetovalni delavec. Za to sem se odločila, ker ni realno primerjati število lanskih udeležencev s številom uspešno končanih programov istega leta, saj se vsak program izvaja za različno obdobje in vsebuje različne cilje. Tako so cilji programov iz prvega ukrepa APZ zgolj svetovanje in informiranje, programi iz drugega ukrepa APZ so dolgotrajni programi, ki trajajo tudi več kot 4 leta, programi iz tretjega in četrtega ukrepa APZ pa rezultirajo zaposlitev, vendar za različno obdobje. Poleg tega pa je še težje govoriti o uspešnosti zaradi tega, ker se posamezniki vključujejo v več programov hkrati.

Tabela 6.1: Število novosklenjenih pogodb za programe APZ v letu 2010

UAPZ	Registrirane brezposelne osebe					
	Število novo sklenjenih pogodb v Sloveniji	Število novo sklenjenih pogodb v Murski Soboti	od tega iščejo prvo zaposlitev	od tega stari do 26 let		
				število	%	ocena uspešnosti (%)
Pomoč pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve	8.678	1.468	422	496	33,8	30 %
UŽU	398	162	49	57	35,2	5 %
Klubi za iskanju zaposlitve	2.264	202	52	73	36,1	40 %
SKUPAJ – UKREP 1	11.340	1.832	523	626	34,17	
Programi institucionalnega usposabljanja	8.951	1.177	185	209	17,8	30 %
Priprava za potrjevanje NPK	1.737	119	8	22	18,5	30 %
Potrjevanje NPK	1.278	137	12	21	15,3	30 %
Delovni preizkus	6.544	1.236	158	344	27,8	80 %
Usposabljanje na delovnem mestu 2009/2011	4.873	564	81	135	23,9	80 %
Program Absolvent aktiviraj in zaposli se! 2010	110	14	14			100 %
Formalno izobraževanje	4.451	586	177	254	43,3	15 %
PUM	184	20	19	20	100,0	15 %
SKUPAJ – UKREP 2	28.128	3.853	654	1.005	26,08	
Pomoč pri samozaposlitvi	14.337	785	110	97	12,4	
Subvencije za samozaposlitev	1.350	21	6	4	19,0	100 %
Subvencije za samozaposlitev 2010-2013	3.798	241	34	30	12,4	100 %
Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb 2010	148	21	4	5	23,8	100 %
Zaposli.me	1.146	88	11	28	31,8	100 %
Zaposli.me 2	2.984	225	35	72	32,0	100 %
SKUPAJ – UKREP 3	23.763	1.381	200	236	17,09	
Javna dela	5.945	1.337	190	220	16,5	100 %
Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb 2009/2010	558	34	2	5	14,7	100 %
Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva	104	29	1	3	10,3	100 %
SKUPAJ – UKREP 4	6.607	1.400	193	228	16,29	
SKUPAJ – UKREP 1-4	69.838	8.466	1.556	2.095	24,75	

Vir: ZRSZ, Območna služba Murska Sobotla, 2010. Lasten izračun.

Kot je razvidno iz Tabele 6.2 se mladi najbolj vključujejo v programe prvega ukrepa, kjer prevladujejo v programu UŽU, ostala dva ne zaostajata toliko, saj se delež mladih pri vseh giblje okrog 35 %. To je realno, saj mladi potrebujejo pomoč pri usmeritvi, ki jo prinaša končanje kakršnegakoli izobraževanja, saj se znajdejo na povsem novem področju, ki je v tem času še toliko bolj težavno. Pri tem je zanimivo, da je prav ocena uspešnosti zaključenega programa najnižja pri programu UŽU, ki znaša 5 %. Glede na

visoko udeležbo mladih v programu in dejstvo, da je program namenjen manj izobraženim brezposelnim osebam, sklepam, da je v Pomurju precej brezposelnih mladih, ki niso dovolj izobraženi.

Program Pomoč pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve ima 30 % uspešnost zaposlitve, program Klubi za iskanje zaposlitev pa 40 % uspešnost. Oba programa sta koristna, saj mladim pomagata ob končanju izobraževanja, da se seznanijo z možnostmi, ki jih imajo na trgu dela in pridobijo veščine potrebne za iskanje zelene zaposlitve.

V okviru drugega ukrepa je najbolj uspešen program Absolvent aktiviraj in zaposli se. Čeprav se ga je v letu 2010 v pomurski regiji udeležilo le 14 oseb, so se po končanem usposabljanju zaposlili vsi. Glede na to, da je odvisno od delodajalcev, koliko oseb se lahko udeleži tega programa, menim, da je bil program uspešen, saj so bila vsa razpisana mesta zapolnjena. Ta program je edini, ki omogoča, da si študentje končnega letnika začnejo nabirati delovne izkušnje že pri študiju in imajo ob končanju izobraževanja zagotovljeno delovno mesto. Na drugi strani pa delodajalci dobijo spodbudo, da zaposlijo mlado delovno silo.

80 % uspešnost imata programa Delovni preizkus in Usposabljanje na delovnem mestu. V obeh programih mladi predstavljajo največji delež vseh udeležencev, in sicer okrog 25 %. To je popolnoma razumljivo, saj mladi po končanem izobraževanju nimajo delovnih izkušenj, ki bi jih potrebovali za zaposlitev. Oba programa tako omogočata pridobitev in okrepitev kompetenc, spretnosti, spodobnosti in znanj. Usposabljanje kandidatov povečuje zaposlitvene možnosti, delodajalcem pa se vrne delno povračilo stroškov za usposabljanje. Tako sta obe dve strani zadovoljni. Dobra in slaba stran tega programa je, da se delodajalec največ v 6 mesecih odloči ali bo kandidata zaposlil ali ne. S tem je delodajalec zavarovan, da vidi ali je kandidat primeren za zaposlitev, kandidat pa ima možnost, da se izkaže, če pa ne, pa ima za sabo še vseeno nekaj delovnih izkušenj.

Programi institucionalnega usposabljanja in Priprava za potrjevanje NPK in Preverjanje NPK imajo 30 % uspešnost. Tudi delež mladih, ki se vključujejo, je najnižji v sklopu drugega ukrepa.

Najvišji delež mladih udeležencev pa imata programa Formalno izobraževanje in PUM. Prvega programa se je udeležilo kar 254 mladih oseb, kar predstavlja 43,3 % delež,

drugega pa samo 20 oseb. Pri obeh znaša uspešnost samo 15 %. Gre za aktivnosti, pri katerih je manjša uspešnost posledica daljšega trajanja aktivnosti in večjega poudarka na formalnostih, za kar je potrebna večja predanost in motivacija za dokončanje aktivnosti in potem pridobitev zaposlitve. Pri programu PUM gre še za toliko bolj rizično skupino, saj so osipniki že enkrat zapustili šolanje, zato jih je toliko težje motivirati za končanje šolanja. Iz tega potrjujem prejšnjo trditev, da je v Pomurju precej brezposelnih mladih, ki niso dovolj izobraženi. To potrjuje tudi Korpič Horvatova (2007, 62–63), ki pravi, da je pomemben problem pomurske regije slaba izobraženost tako zaposlenih kot brezposelnih. Kljub povpraševanju po delavcih brez izobrazbe, ostajajo med brezposelnimi osebami predvsem osebe brez izobrazbe. Zato je nujno izobraževati in usposabljeni brezposelne, saj so to osebe, ki niso mobilne in težko najdejo zaposlitev. Čeprav je izobrazbena struktura v Pomurju nizka, se po drugi strani veliko izobražencev odpravlja iz regije v druge dele Slovenije ali v tujino. Iz tega lahko sklepamo, da je izobrazbena struktura Pomurcev ugodnejša od izobrazbene strukture v Pomurju živečih ljudi (Slavinec 2003, 109).

Ocena uspešnosti programov iz tretjega in četrtega ukrepa znaša 100 %, ker vsak program rezultira v zaposlitev, čeprav obstajajo odstopanja. To sta programa Zaposli.me in Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva. V obeh so kot ciljna skupina omenjeni tudi mladi. V programu Zaposli.me delež mladih predstavlja okrog 32 %, v program Spodbujanje socialnega podjetništva pa so se v letu 2010 vključile samo 3 mlade osebe, kar predstavlja 10,3 % delež. Tudi v tem primeru je problem daljše trajanje programa in formalnost, ki zahteva precej volje in časa. Kar 97 mladih se je odločilo za samozaposlitev, kjer bodo realizirali podjetniške ideje. Ocena uspešnosti je tudi 100 %, kar pomeni, da se mladi dobro znajdejo na trgu dela tudi sami. Pričakovala sem večji delež mladih pri programu Javna dela, saj se mi zdi ta oblika fleksibilnega dela dober začetek za osebe brez delovnih izkušenj. Eno leto na delovnem mestu prinese veliko delovnih izkušenj, ki jih mladi lahko realizirajo na bodočih delovnih mestih. Podatkov o zaposlitvi po opravljenem programu nisem pridobila, zato ne morem trditi, da se vsi udeleženci takoj zaposlijo. Vendar pa verjamem, da so Javna dela dobra iztočnica za naprej.

Program Povračilo prispevkov delodajalcem iz Pomurja še poteka, tako da ta program ne morem analizirati z vidika uspešnosti.

6.2 USPEŠNOST AKTERJEV V POMURSKI REGIJI

6.2.1 Uspešnost kadrovskih štipendij

Kot je razvidno iz Tabele 6.3 se kadrovske štipendiranje na državni ravni zmanjšuje, medtem ko se v pomurski regiji skozi leta počasi povečuje. Kadrovske štipendije sofinancirane posredno skozi leta naraščajo, kadrovske štipendije sofinancirane neposredno s strani Sklada prav tako počasi naraščajo, medtem ko nesofinancirane kadrovske štipendije počasi padajo. To se mi zdi razumljivo, saj v času gospodarske krize podjetja reducirajo stroške, ki se jim zdijo nepotrebni. Čeprav kadrovske štipendiranje za podjetja predstavlja priučeno delovno silo brez delovnega uvajanja, se jim očitno zdijo ti stroški odveč.

Tabela 6.2: Šolajoča mladina in štipendisti po regiji, vrsti izobraževanja in vrsti štipendije, v letih 2007–2009

			Leto		
			2007	2008	2009
Število	Slovenija	Kadrovske štipendije – Skupaj	7.113	7.160	6.531
	Pomurska regija	Šolajoča mladina – sekundarno izobraževanje	5.214	4.960	4.826
		Šolajoča mladina – terciarno izobraževanje	5.517	5.551	5.684
		Šolajoča mladina – Skupaj	10.731	10.511	10.510
		Kadrovske štipendije – Skupaj	212	270	286
		Kadrovske štipendije sofinancirane posredno		138	160
		Kadrovske štipendije sofinancirane neposredno		11	14
		Kadrovske štipendije nesofinancirane		121	112
Delež		Delež šolajoče mladine, ki prejema kadrovske štipendije	1,98 %	2,57 %	2,72 %

Vir: SURS 2008–2010. Lasten izračun.

Iz Tabele 6.3 vidimo tudi, da se število šolajoče mladine skozi leta zmanjšuje. To pripisujem nizki rodnosti, saj se v Pomurju srečujejo z neugodnim razmerjem prebivalstva. Iz tega lahko izračunamo delež šolajoče mladine, ki prejema kadrovske štipendije. Kot je razvidno se delež štipendistov povečuje, vendar je sam delež zelo nizek. Torej malo število šolajočih mladih prejema kadrovske štipendije.

Čeprav se število kadrovske štipendije počasi povečuje, so na RRA Mura prepričani, da bi bilo število le-teh lahko večje. To pripisujejo več dejavnikom. Prvi je neprofesionalnost delodajalcev, ki se aktivno ne zanimajo za možnost štipendiranja, tisti ki pa se, pa kažejo brezbržnost in nezainteresiranost za štipendiste. Tako redki zahtevajo obvezno prakso, kakor tudi ostale oblike sodelovanja med šolanjem. Na koncu torej ne poznajo štipendista, zaradi česar težje delajo z njim in si s tem ustvarjajo slabe izkušnje, kar vpliva na nadaljnje odločitve o štipendiranju. Naslednji dejavnik, ki vpliva na majhno število štipendij, so neaktivni štipendisti, ki se ne trudijo, da bi vzpostavili stik z bodočimi delodajalci. Tako so ob koncu šolanja razočarani nad podjetjem, kjer se morajo zaposliti in delajo z odporom. Krivda je na obeh straneh, zato je treba delati predvsem na tem. Kot vzrok vidim pomanjkanje neposrednega stika med štipendisti in delodajalci. RRA Mura je posrednik in se srečuje z obema akterjema, medtem ko je to pri štipendistih in delodajalcih stvar lastne iniciative. Na tej točki priporočam spremembo pogodbe o štipendiranju, ki bi zahtevala kakršnokoli obliko sodelovanja. Na drugi strani pa se nahaja še en pomemben dejavnik. To je državna birokracija. Za mesečno izplačilo je treba za enega štipendista izpolniti štiri obrazce, ki se jih pošlje na Sklad, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter na Ministrstvo za finance. Na RRA Mura so prepričani, da bi imeli več časa in volje za boljše opravljanje svojega dela, če ne bi bil vzpostavljen takšen birokracijski sistem nadzora, saj nimajo dovolj časa, da bi se posvetili informiranju in seznanjanju delodajalcev o prednostih kadrovskega štipendiranja. Terensko delo tako postane nerealnost in s tem slabše udejstvovanje realnih ciljev. Kot zadnji dejavnik pa je treba omeniti obstajajočo gospodarsko krizo, ki posega na vsa področja ekonomije.

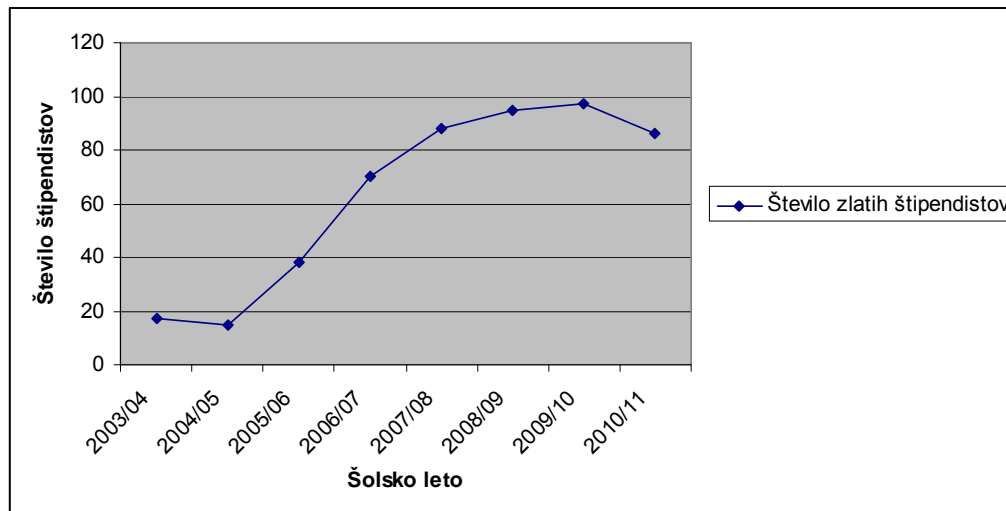
Vendar kot glaven problem v Pomurju ne vidim premalo razpisanih mest za kadrovske štipendiranje, ampak nedinamično regionalno gospodarstvo. Na pomurskem področju se namreč zapirajo delovna mesta v proizvodni dejavnosti in prepočasi odpirajo nova delovna mesta v storitveni dejavnosti. Tako niti ni delovnih mest, kjer bi se lahko razpisovalo kadrovske štipendiranje. Sama pa vidim prihodnost prav v tem načinu spodbujanja zaposlovanja v regiji. Ker ni dovolj, da se mladi izobrazijo, ampak da se dejansko vrnejo nazaj v regijo in z znanjem doprinesejo k razvoju regije. Kadrovske štipendiranje pa ima prav to klavzulo, ki štipendiste zavezuje, da se vrnejo, zaposlijo v domačem okolju in s tem pripomorejo regiji, ki potem spet vrača mlajšim generacijam. Torej gre za vzajemno sodelovanje.

O uspešnost projektov RRA Mura na žalost ne morem govoriti, ker so nekateri programi precej novi in na razpolago še ni podatkov o uspešnosti, statistični podatki drugih pa ne zajemajo starostno strukturo udeležencev.

6.3.2 Uspešnost Pomurske izobraževalne fundacije PIF

S Fundacijo PIF do sedaj sodelujejo samo tri občine. To so MO Murska Sobota, občina Beltinci in občina Moravske Toplice. Vendar kot je razvidno iz Tabele 5.1, vsaka občina posebej razpisuje obveznosti, ki so jih v zameno za štipendijo dolžni študentje. Med vsemi je najbolj odvezujoča štipendija MO Murska Sobota, po kateri je treba vsako leto opraviti počitniško prakso 160 ur na območju Pomurja in ob končanju študija skleniti delovno pogodbo z delodajalcem na območju Pomurja za obdobje, ki ne bo krajše od dvakratne dobe štipendiranja. Občina Beltinci zahteva enomesečno prakso in sodelovanje z regijo, medtem ko občina Moravske Toplice samo sodelovanje z regijo. Glede na to, da vse delujejo pod okriljem Fundacije PIF, sem predvidevala, da za vse štipendiste velja enako. V vseh treh primerih govorimo o občinski štipendiji, ki spodbuja mlade, kateri se izobražujejo za deficitarne poklice v občini.

Graf 6.1: Gibanje števila zlatih štipendistov MO Murska Sobota

Vir: Fundacija PIF, 2011d.

Kot je razvidno iz Grafa 6.3 se število zlatih štipendistov MO Murska Sobota skozi leta povečuje. V študijskem letu 2010/11 je opaziti padec števila, kar pripisujem spremembi pogojev za pridobitev, saj je potrebno višje povprečje vseh ocen. Zlata oziroma občinska štipendija MO Murska Sobota se mi zdi najbolj koristna v vsej regiji. V pogodbi o štipendiranju opredeljuje kadrovska klavzula, da štipendist po zaključku študija ne sme odkloniti, s strani Fundacije PIF ali MO Murska Sobota, ponujene zaposlitve in s tem možnost vrnitve v regijo ter v času študija sodelovanje z regijo, verjamem, da dejansko pripomore k izboljšanju razvoja regije. S tem se neposredno prepreči tudi beg možganov, kar vemo, da je velik problem v Pomurju. Tudi oblika sofinanciranja se mi zdi dobro postavljena, saj obstajata dva načina. Prve delno sofinancirajo delodajalci MO Murska Sobota, druge pa sama MO Murska Sobota. To pomeni da tudi, če štipendist nima delodajalca, pri katerem bi imel sklenjeno pogodbo o štipendiranju, dobi štipendijo od MO Murska Sobota. Vendar se pojavlja problem, da večino štipendistov sofinancira samo MO Murska Sobota, ki jim na koncu ne ponuja toliko zagotovila za zaposlitev, kot bi ga ponujal sam delodajalec. Pomanjkljivost štipendije je tudi, da je omejena na nadarjenost, vendar se tudi na ta način spodbuja študente, da stremijo za višjimi cilji in si s tem omogočajo potencialno zaposlitev v domači regiji.

Po mnenju zaposlenih v Fundaciji PIF se težko oceni, koliko študentov se dejansko zaposli zaradi štipendije, koliko pa bi se jih tudi sicer zaposlilo. Dejstvo je, da bi študenti brez štipendij težje doštudirali. Kadrovska klavzula zlate štipendije je le varovalna določba, če bi se v Pomurju pojavila posebna potreba po določenem kadru. Tako v praksi Fundacija PIF in MO Murska Sobota nimata na razpolago delovnih mest, ki bi jih ponujali. Vendar pa so v Fundaciji PIF mnenja, da se po končanem študiju v roku 3. mesecev zaposli približno 75 % študentov, slaba polovica od teh ob pomoči in priporočilih Fundacije PIF, ostali pa imajo že vnaprej dogovorjeno zaposlitev pri delodajalcih, s katerimi so navezali stike v času počitniške prakse. To je tudi glavni razlog, zakaj je počitniška praksa ena izmed obveznosti študenta. Torej ni na Fundaciji PIF, da najde zaposlitev študentu, ampak je na študentu, da izkoristi obveznosti, s katerimi ga veže štipendija in si na ta način poveča možnosti zaposlitve.

7 SKLEP

Ob končanju izobraževanja se vsak posameznik zaveda, da je čas za zaposlitev. Nekateri se tega prehoda ne bojijo, saj ali imajo pridobljene delovne izkušnje preko študentskega dela ali so prejeli kadrovske štipendije in imajo tako zagotovljeno delovno mesto. Večina pa je takih, ki padejo na trg dela brez vsega in se naenkrat znajdejo kot brezposelna oseba. Zato so me v prvi vrsti zanimali ukrepi aktivne politike zaposlovanja namenjeni mladim.

Delno potrjujem prvo hipotezo, da *aktivna politika zaposlovanja s strani države uspešno obvladuje trg dela mladih*. Država ima premalo programov APZ, ki bi bili izključno namenjeni mladim. Program »Absolvent aktiviraj in zaposli se!« ocenjujem kot najboljši, kar jih ponuja Zavod. Vendar se pri tem pojavlja problem, da se v letošnjem letu več ne izvaja. Prav je, da se prehod iz izobraževalnih ustanov na trg dela olajša in program »Absolvent aktiviraj in zaposli se!« to omogoča. Tako mladi niti ne postanejo brezposelni, ampak se takoj zaposlijo, četudi samo za določen čas. Vendar je ta en program premalo. Dobro pa je, da se mladi vključujejo v ostale programe. Tako se mladi v Pomurju vključujejo v večino razpisanih programov. Verjamem, da se država dejansko trudi, da bi uspešno obvladovala število brezposelnih mladih, vendar je treba več narediti na področju spodbujanja gospodarstva oziroma odpiranja novih delovnih mest in sodelovanja z delodajalci, ki bi bili pripravljeni zaposliti mlade. Pomurje ima možnosti za razvoj, zato je treba uvoziti kapital in ustvariti produktivno, učinkovito in z znanjem polno okolje, kjer bo imela mlada izobražena delovna sila večjo možnost zaposlitve, mladi brez potrebne izobrazbe pa možnost šolanja.

Gleda na to, da bom sama kmalu končala šolanje in planiram ostati v domači regiji, me je zanimalo, kaj delajo regije, da privabijo mlade in jim tudi povečajo možnosti zaposlitve. Hipotezo, da *aktivna politika zaposlovanja akterjev v Pomurju uspešno obvladuje trg dela mladih*, moram zavrniti. Glede na to, da večina občin izvaja samo pasivno politiko s stimulacijami in nagradami za šolanje, ne sodeluje z organizacijami, ki ponujajo pomoči šolajoči mladini in ne razpisujejo programov, ki bi spodbujali sodelovanje mladih z občino, sem mnenja, da pomurske občine delajo premalo na interakciji z mladimi. Treba

se je zavedati, da je občina samostojna in avtonomna enota in se zaradi tega ne bi smela zanašati na državo in njene ukrepe, da bi zaposlovala mlade v regiji. To je na regiji sami. Zato verjamem, da se morajo občine aktivirati in same nekaj narediti na področju zadrževanja mladih v regiji, saj prav mladi z znanjem in zagonom predstavljajo prihodnost. Na drugi strani sem se osredotočila na kadrovske štipendije mladih v Pomurju. Čeprav se število štipendij povečuje, se delež mladih štipendistov povečuje na račun zmanjšanja šolajoče mladine. Sama štejem kadrovske štipendije med aktivno politiko zaposlovanja, saj verjamem, da je to pravi način spodbujanja izobraževanja in zaposlovanja. Štipendiranje predstavlja finančni vidik, medtem ko kadrovske štipendiranje predstavlja vzajemno korist štipendista in delodajalca. Štipendist pridobi delovne izkušnje, s tem se mu olajša prehod iz šolanja v zaposlitev, delodajalec pa dobi usposobljenega delavca še preden ga sploh zaposli. Bistvo pa je, da mladi izobraženec ostane v regiji in ji s tem tudi nekaj doprinese.

Na koncu pa sem se še osredotočila na sama podjetja, vendar sem hitro ugotovila, da imajo glavno vlogo razne organizacije.

Zadnjo hipotezo, da *posamezna podjetja v Pomurju premalo sodelujejo z mladimi*, moram potrditi. Problem je v zmanjšanju števila nesofinanciranih štipendij, neprofesionalnosti delodajalcev do obstoječih štipendistov, kakor tudi neizkoriščanju možnosti kadrovskega štipendiranja. Ker se podjetja sama ne angažirajo, se na tem mestu pojavijo druge organizacije kot posredniki. To so Regionalna razvojna agencija Mura, Fundacija PIF in ostale fundacije, s katerimi se nisem toliko ukvarjala. Vendar kot rečeno, katerakoli že organizacija vsako leto težje pridobi podjetja, ki bi bila pripravljena sodelovati z njimi. Glede na to, da mladi predstavljajo perspektivno delovno silo, je prav, da se delodajalci tega zavedajo. Menim, da bi bilo treba sodelovanje v obliki predstavitev podjetij in gospodarstva vzpostaviti na srednješolski, če že ne na osnovnošolski ravni. Podjetja bi se morala mladim predstaviti z vizijo in cilji, jih navdušiti in jim omogočiti finančno spodbudo za šolanje. S tem bi se že v začetku vzpostavilo sodelovanje, ki bi rezultiralo v zapolnitvi deficitarnih delovnih mest, zmanjšanju brezposelnosti mladih in povečanju razvoja regije.

Ob pregledu literature in analize tako lahko sklepam, da imajo mladi v Pomurju večji problem pri iskanju zaposlitve kot v drugih regijah. Ker obstaja vsesplošna mentaliteta neprivlačnosti regije, se mladi že v osnovi odločijo, da se bodo zaposlili drugje. Vendar se pri tem ne zavedajo, da s tem škodijo regiji. Znanje, samoiniciativa in nagnjenost k spremembam so ključne lastnosti mladih, ki bi lahko pripomogle k razvoju regije. Torej nujno je vzajemno sodelovanje. Regija mladim in mladi regiji.

LITERATURA

1. Antončič, Vojko. 1984. *Tokovi zaposlovanja*. Kranj: Moderna organizacija.
2. Avscet, Tamara, Mojca Faganelj, Saša Mlakar, Valerija Čuček, Anita Molka in Tomaž Ravnikar, ur. 2007. *Vse kar bi morali vedeti o zaposlovanju*. Ljubljana: Lasac&Lisac.
3. Fundacija PIF. Pomurska izobraževalna fundacija. 2011a. *Nadarjenim*. Dostopno prek: http://www.pif.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=20&id_informacija=127 (12. julij 2011).
4. --- 2011b. *Nagrade*. Dostopno prek: http://www.pif.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=20&id_informacija=126 (12. julij 2011).
5. --- 2011c. *Namenske štipendije*. Dostopno prek: http://www.pif.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=20&id_informacija=120 (12. julij 2011).
6. --- 2011č. *Posveti*. Dostopno prek: http://www.pif.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=20&id_informacija=128 (12. julij 2011).
7. --- 2011d. *Rezultati razpisov*. Dostopno prek: http://www.pif.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=28 (12. julij 2011).
8. --- 2011e. *Tujina*. Dostopno prek: http://www.pif.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=20&id_informacija=121 (12. julij 2011).
9. --- 2011f. *Vizija*. Dostopno prek: http://www.pif.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=20&id_informacija=97 (12. julij 2011).
10. Grabar, Geza. 2011. *Festival IZUM*. Soboške novice, 96 (17. jan. 2011).
11. Hozjan, Dejan. 2009. Predstavitev mrežne poklicne identitete v Regiji ob Muri. V *7. znanstvena konferenca: Vpliv kakovosti izobraževanja na razvoj Pomurja*, ur. Pomurska akademsko znanstvena unija, 52–58. Murska Sobota: Pomurska akademsko znanstvena unija PAZU.

12. Hrovatin, Nevenka. 2000. *Uvod v gospodarstvo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
13. Ignjatović, Miroljub. 2002. *Družboslovne posledice povečanje prožnosti trga delovne sile*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
14. Korpič Horvat, Etelka. 2003. Zaposlovanje in brezposelnost v Pomurju. V *Sezonstvo in izseljenstvo v panonskem prostoru: sosodstvo Avstrije, Hrvaške, Madžarske in Slovenije*, ur. Marina Lukšič Hacin, 258–308. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
15. --- 2007. Znanje in razvoj. V *Zbornik referatov: Razvojne priložnosti Pomurja 25. in 26. januar 2007*, ur. Bojan Petrijan in Mojca Breščak, 61–63. Murska Sobota: Mestna občina Murska Sobota.
16. Klub prekmurskih študentov. 2011. *Projekti kluba*. Dostopno prek: <http://www.kps.si/index.php?a=novica&id=5> (11. avgust 2011).
17. Kulik, Liat. 2001. Assessing Job Search Intensity and Unemployment-Related Attitudes Among Young Adults: Intergender Differences. *Journal of Career Assessment* 9 (2): 153–167.
18. Kušar, Simon. 2009. Nekateri razvojni potenciali. V *Pomurje: Geografski pogledi na pokrajino ob Muri*, ur. Tatjana Kikec, 231–238. Murska Sobota: Društvo geografov Pomurja.
19. Mestna občina Murska Sobota. 2011. *Razpisi*. Dostopno prek: http://www.murska-sobota.si/sl/3.asp?leto=2011&mesec=4&id_meta_type=31 (21. julij 2011).
20. MDDSZ. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2006. *Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji za obdobje 2007–2013*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/apz_2007_2013.pdf (26. julij 2011).
21. Občina Apače. 2011. *Razpisi*. Dostopno prek: http://www.obcina-apace.si/index.php?option=com_content&task=view&id=30&Itemid=207 (21. julij 2011).
22. Občina Beltinci. 2011. *Razpisi – javne objave*. Dostopno prek: http://www.beltinci.si/obcina/index.php?option=com_content&view=article&id=160&Itemid=94&lang=sl (21. julij 2011).

23. Občina Črenšovci. 2011. *Vloge*. Dostopno prek: http://www.obcina-crensovci.si/wb/media/vloge/Vloga_stimulacija_studentom_2009_10.pdf (21. julij 2011).
24. Občina Gornja Radgona. 2011. *Razpisi*. Dostopno prek: <http://www.gorradgona.si/razpisi/> (21. julij 2011).
25. Občina Grad. 2011. *Razpisi*. Dostopno prek: http://www.obcina-grad.si/sl/informacija.asp?id_informacija=243&id_meta_type=2&type_informacij=1 (21. julij 2011).
26. Občina Križevci. 2011. *Vloge in obrazci*. Dostopno prek: <http://www.obcina-krizevci.si/vlogeinobrazci.html> (21. julij 2011).
27. Občina Kuzma. 2011. *Vloge*. Dostopno prek: http://www.obcina-kuzma.si/index.php?option=com_content&view=article&id=63:vloge&catid=1:za_dnje (21. julij 2011).
28. Občina Ljutomer. 2011. *Razpisi*. Dostopno prek: http://obcinaljutomer.si/index.php?option=com_content&task=view&id=69&Itemid=79 (21. julij 2011).
29. Občina Puconci. 2011. *Razpisi*. Dostopno prek: http://www.puconci.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=61&id_informacija=1147 (21. julij 2011).
30. Občina Radenci. 2011. *Razpisi*. Dostopno prek: http://www.radenci.si/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=12 (21. julij 2011).
31. Občina Rogoševci. 2011. *Obrazci za občane*. Dostopno prek: http://obcina-rogasovci.si/component?option,com_docman/task,cat_view/gid,24/Itemid,1/?mosmsg=Ali+sku%C5%A1ate+dostopati+iz+neavtorizirane+domene.+%28www.google.com%29 (21. julij 2011).
32. Občina Sveti Jurij ob Ščavnici. 2011. *Postopki in vloge*. Dostopno prek: <http://www.sveti-jurij.si/podrocje.aspx?id=359> (21. julij 2011).
33. Občina Šalovci. 2011. *Obvestila*. Dostopno prek: http://www.salovci.si/obcina/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=8&Itemid=101 (21. julij 2011).

34. Občina Turnišče. 2011. *Razpisi*. Dostopno prek:
<http://www.turnisce.si/index.php/obrazciinrazpisi/razpisi> (21. julij 2011).
35. Občina Velika Polana. 2011. *Obvestila in informacije*. Dostopno na:
<http://www.velika-polana.si/obvestila/obvestila.html> (21. julij 2011).
36. Občina Veržej. 2011. *Obrazci in vloge*. Dostopno prek:
http://www.verzej.si/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=5&Itemid=38 (21. julij 2011).
37. Območna služba Murska Sobota. 2010. *Poročilo za leto 2010*. Murska Sobota: ZRSZ, Območna služba Murska Sobota.
38. Pomurska akademsko znanstvena unija. 2011. *Predstavitev*. Dostopno prek:
http://www.pazu.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=20 (11. avgust 2011).
39. RRA Mura. Regionalno razvojna agencija Mura. 2010. *Pravilnik o izvajanju enotnih Regijskih stipendijskih shem*. Dostopno prek: http://web.rra-mura.com/prenosi/Pravilnik_RSS.pdf (11. avgust 2011).
40. --- 2011a. *CREAMED*. Dostopno prek:
<http://web.rra-mura.com/page.aspx?top=5&sub=105&title=CreaMED> (26. julij 2011).
41. --- 2011b. *Javni razpis za dolgoročne razpise ter garancije*. Dostopno prek:
<http://web.rra-mura.com/page.aspx?top=2&sub=11&title=Ugodno%20kreditiranje%20in%20garancije> (26. julij 2011).
42. --- 2011c. *Mura-Drava.Bike*. Dostopno prek: <http://web.rra-mura.com/page.aspx?top=5&sub=89&title=Mura-Drava.Bike>
43. --- 2011č. *Mura-Raba TV*. Dostopno prek: <http://web.rra-mura.com/page.aspx?top=5&sub=90&title=MURA-RABA%20TV> (26. julij 2011).
44. --- 2011d. *Predstavitev*. Dostopno prek: <http://web.rra-mura.com/default.aspx?top=1> (26. julij 2011).
45. --- 2011e. *Točka vse na enem mestu – VEM*. Dostopno prek: <http://web.rra-mura.com/page.aspx?top=2&sub=8&title=Pomo%C4%8D%20VEM%20to%C4%8Dke%20pri%20razvoju> (26. julij 2011).

46. Sklad. Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje. 2011a. *Kadrovsko štipendiranje*. Dostopno prek: <http://www.sklad-kadri.si/si/stipendije/kadrovske-stipendije/> (10. avgust 2011).
47. --- 2011b. *Poslanstvo in vizija*. Dostopno prek: <http://www.sklad-kadri.si/si/info/o-skladu/poslanstvo-in-vizija/> (10. avgust 2011).
48. Slavinec, Mitja. 2003. Izobraževanje kot generator gospodarskega razvoja v Pomurju. V *Mladi za napredek Pomurja: bilten Regionalnega centra ZOTKS*, ur. Mitja Slavinec, 106–109. Murska Sobota: Regionalni center ZOTKS za Pomurje.
49. SURS. Statistični urad Republike Slovenije. 2008. *Slovenske regije v številkah*. Dostopno prek: http://www.stat.si/doc/pub/slovenske_regije_2008-koncna.pdf (2. avgust 2011).
50. --- 2009. *Slovenske regije v številkah*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/doc/pub/REGIJE-2009.pdf> (2. avgust 2011).
51. --- 2010a. *Slovenske regije v številkah*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/doc/pub/Regije-2010.pdf> (2. avgust 2011).
52. --- 2010b. *Statistični letopis Republike Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/letopis/2010/12-10.pdf> (3. avgust 2011).
53. --- 2010c. Demografsko in socialno področje. *Študenti in dijaki štipendisti po regiji stalnega bivališča štipendista, vrsti štipendije, spolu in višini povprečne štipendije, Slovenija, letno*. Dostopno prek: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (2. avgust 2011).
54. --- 2011. *Slovenske regije v številkah*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/doc/pub/REGIJE-2011-INTERNET.pdf> (26. julij 2011).
55. Svetlik, Ivan. 1985. *Brezposelnost in zaposlovanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.
56. ---, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, ur. 2002. *Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
57. Trbanc, Martina. 2007. Poti mladih v zaposlitev: primerjava Slovenije z drugimi državami EU. V *Zaposljivost v Sloveniji – analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje napovedi, primerjave*, ur. Anton Kramberger in Samo Pavlin, 38–63. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

58. Ule, Mirjana. 2008. *Za vedno mladi? Socialna psihologija odrasčanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
59. Uredba. *Uredba o kriterijih in pogojih ter načinu uveljavljanja spodbud za zaposlovanje in davčne olajšave za investiranje v Pomurski regiji v obdobju 2010 do 2015*. Ur. l. RS 3/2010. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=20103&stevilka=112> (9. avgust 2011).
60. *Zakon o štipendiranju* (ZŠtip). Ur. l. RS 59/2007. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&sm=k&q=zakon+o+%C5%A1tipendiranju&mandate=-1&unid=UPB|D599865C70E6EB24C125779E002C81EE&showdoc=1> (11. avgust 2011).
61. *Zakon o urejanju trga* (ZUTD). Ur. l. RS 80/2010. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201080&stevilka=4304> (10. julij 2011).
62. ZRSZ. Zavod RS za zaposlovanje. 2011. *Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja 2011*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/2240/Katalog_APZ_2011.pdf (26. julij 2011).
63. --- Območna služba Murska Sobota. 2007. *Poročilo za 2007*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/1161/LP2007MS.pdf (28. julij 2011).
64. --- Območna služba Murska Sobota. 2008. *Poročilo za 2008*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/805/LP2008MS.pdf (28. julij 2011).
65. --- Območna služba Murska Sobota. 2009. *Poročilo za 2009*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/621/LP2009MS.pdf (28. julij 2011).
66. --- Območna služba Murska Sobota. 2010. Število novosklenjenih pogodb za programe APZ v letu 2010. Murska Sobota: interno gradivo.
67. Združenje regionalnih razvojnih agencij. 2011. *Predstavitev*. Dostopno na: <http://www.rra-giz.si/predstavitev.htm> (10. avgust 2011).
68. ZOTKS. 2003. *Mladi za napredek Pomurja*. Murska Sobota: Regionalni center ZOTKS Murska Sobota.